SİSLER RIHTIMI

Pierre Mac Orlan

KAVRAM YAYINLARI

Asıl adı Pierre Dumarchais olan ünlü fransız yazarı Pierre Mac Orlan 1882'de Peronne'da doğdu. Önce resimle ilgilendi, sonra mizah hikâyeleri yazdı. Uzun yıllar yoksulluk içinde yaşadı. Birinci Dünya Savaşına katıldı. Gazetelerde çalıştı. Özellikle denizcileri ve liman kentlerini anlatan romanlarıyla tanındı. İlk çalışmalarının başlıca ürünü, 1912'de yayımladığı **La Maison du Retour Ecoeurant**'dır (Sevimsiz Dönüş Evi). Asıl ününü Birinci Dünya Savaşından sonra yazdığı serüven romanlarıyla yaptı. Bu romanlarda destansı hava ağır basar. **A Bord de «l'Etoile Matutine»** («Etoile Matutine» Gemisinde) bu romanların başlıcasıdır. **Sisler Rıhtımı** (Le Quais des Brumes) yazarın ününü dünyaya yaydı. (**Sisler Rıhtımı**'nı ünlü yönetmen Marcel Carné beyaz perdeye aktarmıştı. Filmde Jean Gabin, Michèle Morgan, Pierre Brasseur, Michel Simon başrolleri paylaşmışlardı.)

Sıradan insanların yaşamına yakından, ayrıştırıcı bir gözle baktığımız zaman, onda toplum düzeninin olumlu olumsuz sonuçlarını buluruz (çok zaman olumsuz sonuçlarını, çünkü olumlu sonuçları genellikle başkaları toplarlar). Mac Orlan, **Sisler Rıhtımı**'nda, 1919 Avrupa'sının bir kesitini ortaya çıkarıyor. Vurgunun, aldatmaların, kadın pazarlarının tıkır tıkır işlediği bir ortamda, yalnızlar, kimsesizler, tutunamayanlar harcanıyor, hiçleşiyor, boğazlanıyor, öldürülüyor. **Sisler Rıhtımı**, çağdaş batı toplumunda insanın nasıl yokedildiğini tatlı bir mizah havasıyla anlatıyor.

KAVRAM YAYINLARI : 5
ROMAN VE HİKÂYE DİZİSİ : 2

Dizildiği ve basıldığı yer: Hilâl Matbaacılık Koll. Şti. İstanbul
Baskı tarihi: Eylül 1976. Kapak düzeni: Ferit Erkman

PIERRE MAC ORLAN

SİSLER RIHTIMI

Çeviren
Afşar TİMUÇİN

Resimleyen
Gürol SÖZEN

Kavram Yayınları
Ata İşhanı, No: 203, Cağaloğlu - İstanbul
P. K. 1381, Sirkeci - İstanbul

BİR

Jean Rabe, yirmi beş yaşında bir genç. İşsiz. Fört şapkasını kirli ellerine aldı, şapkayı ağırlaştıran karları silkeledi. Pek güzel bir kardı bu, kuzey kutbunun karı gibi bembeyaz. Jean Rabe, yenilesi bir şeymiş gibi iştahla bakıyordu kara. Liseden çıktığından beri bütün düşünce dünyası yemek zevkini geliştirmeye adanmış gibiydi. Yemek düşleme sanatında şaşırtıcı bir ustalığa ermişti. Açlığın ağına düşmüş olan düşüncesi, biftek yeme arzusunu artırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Şöyle kanlı bir et yemeyeli tam yirmi yedi gün olmuştu. Denkleyebildiği zaman, kızarmış patatesle, kızarmış sosisle besliyordu canını. Bifteği onun bunun evinde yiyordu, gece ya da gündüz, ama daha çok gündüz, konuk sıfatıyla. Evde yatmak için dostlarından birinin yokluğundan yararlanıyordu. Dostu, Montmartre'da Constance sokağında bir çatı katında oturmaktaydı. Gücü yeterse, bir iki günlüğüne bir oda kiralıyordu. Bir mum, bir de oyalayıcı bir serüven kitabı satın alıyordu. Ciğer ezmesiyle ekmek yiyor, anlatılmaz bir hazla yatağa dalıyor, yattığı yerde *la Dame de Monsoreau*'yu okuyordu, yarı geceye kadar. Dörtte üçü eriyince söndürüyordu mumu. Sırtüstü, gözleri tavana dikili, kalakalıyordu.

Döküntü de olsa, sonuncu sınıf bir otel odasının konforu içine işliyordu. Her şeyi sünger gibi emiyor, ya-

tağın, tavanın, kapalı kapının verdiği yokolmuşluk duygusuyla şişiyordu. Özellikle kapalı kapının verdiği tatlı uyuşukluk onu bir süre için dünyanın dışına, kupkuru bir yaprağı gülünç sıçrayışlarla şurada burada sürükleyen rüzgârı andırır bir yaşayışın dışına çıkarıyordu.

Her gün, kendi deyişiyle, zifiri kaynıyordu. Bu bazen öyle pis bir durum alıyordu ki, Jean Rabe gülmesini tutamıyordu. Gülümsediği zaman, bakışı, kötü bir papazın bakışıydı. Kadınları ve erkekleri seviyordu, çünkü kendinden daha hergele buluyordu onları. Halles'deki barlardan birinde, on kuruşluk bir kahvenin önünde içi geçtiği bir akşam, yoksulluğun verdiği yarı uyurluğun karışıklığı içinde, beş altı yaşlarında bir kızcağızla yanyana olduğunu farketmişti. Kız tertemiz uyuyordu. Başı, Rabe'ın koluna yaslanmıştı.

Rabe, bu çocuğa karşı korkunç bir acıma duymuştu birdenbire. Kocaman bir ışık parlıyordu içinde. Koluna dayanan küçük baş, kafasında, gelecekteki kişiliğinin, bu hayvanca yoksulluktan kurtulacağı zamanki kişiliğinin henüz iyi bilinmeyen tellerine bağlanan bütün lambaları karşı durulmaz bir biçimde yakıyordu. Kızı yavaşça itti ve bahçeye çıktı. Caddede yağmur, asfaltın üstüne, şeytancıklar gibi sıçrayan küçük çanlar serpiyordu. Çocuğun başıyla, yumuşacık ağzıyla ona kattığı gücü bile bile dindirdi yağmur. Rabe bara dönemezdi; onu oraya, bir fincan kahvenin karşısına bağlayacak iki kuruşu yoktu cebinde.

Sulara bata çıka dolaştı. Sonra gitti bir karakola damladı. Bakalorya diplomasını gösterdi. Beş on kuruş verdi ona yazıcı, gitsin yandaki otelde yatsın diye. Otel, Rabe'ın önüne, kömürcünün işlettiği bir eşek cenneti gibi çıktı.

Ne zaman otele gitse, anahtarlar sanki bir hücreyi açardı. Aldırmadan ve karşı koymadan alışıyordu şu düşünceye: bir gün eşek cennetini boylayacaktı. Mapu-

sanede her şey otellerdeki gibi olmalıydı. Otelde başını yastığa koyar koymaz uyurdu, sabahın üçünden öğlenlere kadar. Cehennem rahatlığını tattıran yirmi kuruşluk odayı sabahın üçüne doğru bulabiliyordu her zaman.

Bazen, garip çırpınışlarla, bir iyimserlik bunalımı içinde uyurdu. Cebinde sütlü kahve ve kurabiye için üç beş kuruşu kalmış olurdu çünkü. Bu durumda, gelecekle ilgili tasarılar çizerdi Jean Rabe.

İş aramıştı. Durumunda ve tutumunda, patronu olacak kişileri yüreklendirebilecek hiç bir şey yoktu. Bu adamlar Rabe'm kendilerine göre biri olmadığını çok iyi görüyor, dilekçesini geri çeviriyorlardı.

Gene de, zaman zaman çalıştığı oluyordu. Bir taşra kentinde bir basımevinin düzeltmenliğini yapmıştı. Aydın insan yaşayışının ve genç oğlanları alıp alıp giden orospularla ilgili lüksün tadını çıkarmıştı. Bir bisiklet aldı. Sonra, para elde edebilmek ve orospuluk mesleğinin üçüncü sınıf kızlarına uğrak yeri olan bir burjuva kahvesinin kumral kasacısı Simone'a hoş görünme olanağı sağlayabilmek için sattı bisikleti. Başka şeyler de aldı, onları da sattı. Borca yediren aşçıların hesabını savsakladı. Bir sabah Paris'e döndü, üstünde yepyeni pardesüyle. Gitti hemen pardesüyü Durantin sokağında bir eskiciye okuttu. Düşe düşe sefalet giysilerinin içine düşünce, gelecek günlerin elverdiği ölçüde adlarını unutmayı kafaya koyduğu sokaklar, erkekler, kadınlar arasında yerini aldı.

Jean Rabe, aşağı yukarı üç ay önce dönmüştü Palermo'dan. Orada, bir yıl, hiç beklemediği bir konfor içinde yüzmüştü. Catena kilisesinin üç pembe kubbesini görebildiği gülünç otelde kader onu bir yaşlı kadının peşine düşürünce, Rabe bu işin sonu olmadığını iyice anladı. Latin dünyasının ona hiç bir şey söylemeyen anılarıyla dopdolu ama cepleri dışa çevrilmiş olarak Paris'e dönecekti. Gittiği gibi geldi: yani yeni giysilerle döndü, giysileri hemen sattı. Üç hafta geçirebildi bu parayla.

Candan bir dost gibi peşini hiç bırakmayan sefalete uzun zaman sadakatsizlik edebiliyordu.

Palermo'da, Napoli'de, Roma'da, Floransa'da, gürültücü ve terbiyesiz sefaleti iki adım gerisinde duyuyordu. Sefaletin argo konuşan ağlamaklı sesini işitiyordu. Ceketinin yakasına asıldığını seziyordu. Bazen de omuzlarından tutup sarstığını. Sefaletin gösterdiği ana şefkatinden kaçma vaktinin daha gelmediğini iyi kötü sezmekteydi Rabe. Düşkünlüğü ne ölçüde büyük olursa olsun, bir güç vardı. Bu güç, Jean Rabe'ın gücüydü. Bu güç bazen ışık saçıyordu. Jean Rabe, canı isteyince ya da alkol gönlünü aydınlatınca, çekici ama tedirgin edici bir parıltının, gece tiren vagonunun penceresinde beliren bilinmedik bir kentin evlerinde görülen küçücük ışıklar gibi bir parıltının ortaya çıkmasına engel olmuyordu. En iyi arkadaşları hiç sevmiyordu onu, çünkü

yoksuldu, çünkü kötü giyiniyordu. Ona gelmekten onur duymuyorlardı. Daha damlamadıysa falanca yere, bilirler ki damlayacaktır. O zaman ağızlarına geleni söylerlerdi arkasından, acımasızca. Ama, boy gösterdiğinde, eller ona doğru uzanırdı. Sevinçli bir şaşkınlığı belirten bir sesle, «İşte Jean Rabe, haydi bakalım, nasılsın Jean Rabe?» derlerdi.

Jean Rabe oturur ve sevinçli bir havaya bürünerek «İyiyim, sağolun!» derdi. Düşünürdü kendi kendine: «Her şeyin içine okursunuz siz, inek sürüleri!»

Jean Rabe'ın yaşamında en iyi anlar, varlıklı bir dostun kuyruğunda yaşadığı anlardı. İmrenilecek bir toplumsal durumu ya da babadan kalma malı olan birkaç kişi tanıyordu. Bu meyhane kuşları, Jean Rabe'ı, alkole adanmış bir gecede kendilerine sunduğu sohbetin hatırına seviyorlardı. Gece ilerleyince dostu sıcacık evine giriyor, Rabe da nereye gideceğini bilemeden, çok çabuk ayılmış olmakla kafası bozuk mu bozuk, yolları arşınlıyordu, ev sahibesinin düşman bakışlarına rağmen divana uzanabileceği bir ev, bir oda ya da bir dost atelyesi arayarak. Sokak kızları bir yana, bütün kızlar tiksinirdi Rabe'dan. Rabe iplemezdi, başka türlü olamayacağını bilirdi. Dost karılarının durumu onu kaygılandırmıyordu. Umurunda bile değildi. Bu gönül yakınlığı konusunda kadınlar ne fikirde olurlarsa olsunlar, önemli olan uyku çekmekti.

Gece saat on bir sularıydı. Rabe, bir dostunun evinde yemek yemişti. Elysée-des-Beaux-Arts geçişinde o gece için bir oda kiralamak niyetiyle dostundan beş on kuruş sızdırmaya kalktı ama başaramadı. Sonra, içinden, Butte-Montmartre'a çıkmak geldi. «Hızlı Tavşan» gece karanlığında küçük bir kırmızı ateş yakmış olmalıydı.

Kar yağıyordu. Rabe, şapkasını ağırlaştıran karı silkeledi. Paris'i boydanboya geçmişti. Başı eğik ve omuzlarına gömülü, çok dar gelen baharlık pardesüsünün içinde yumrukları sıkılı, koşar adım Montparnasse'dan geliyordu.

Yürürken, hemen hemen yüksek sesle düşünüyordu. Gözlerini birdenbire kamaştıran şu fikri uygulayabilmek için, kafası makina gibi çalışıyordu: Bir yirmi frank bulmak, bir haftalığına bir ev tutmak, kâğıt ve çini mürekkebi almak, elden geldiğince açıksaçık resimler yapmak kolay satılsın diye. Kim bilir, belki tekine şu kadar verirlerdi. Ama boşuna denemişti her yolu. Bu işten yüz frank kazanacağını bile ummuyordu. Ticari değerini elli frankın üstünde düşünemiyordu.

Kaldırımları kazımaktan canı çıkan bacaklarıyla Pigalle alanına gelince, tasarladığı şeylerin aptallıktan başka bir şey olmadığını iyice anladı. Bir kere, umduğu yirmi frankı bulamayacaktı. Kesin.

Ceplerini karıştırdı, ıslanmış bir tütün külahı çıkar-

dı cebinden. Piposunu, yanında yöresinde dolaşan kar tanelerinden dikkatle koruyarak doldurdu.

Abbesses sokağının köşesindeki tütün dükkânının yakmacıyla yaktı piposunu. Karşısında Faulvet barı, ışıktan ve sevinçten pırıl pırıl parlıyordu. İpini koparan laterna, zillerin ve çanların büyük desteğinde *Sidi-Brahim*'i çalıyordu. Rabe, Abbesses sokağına bakan vitrine yaklaştı ve içeriye bir göz attı. Sevimli bir surat göremedi. En azılı düşmanı olan yaşlı bir ressam, bir köşede, bir kahve fincanının önünde piposunu dolduruyordu. Taburenin ucuna oturmuştu. Kısacık bacakları gene de yere değmiyordu. Laternaya bakıyordu. Yapayalnız kalmış bir avanağı andırıyordu.

Jean Rabe, sanat dünyasının bu yan ürününü görünce yüzünü buruşturdu. Bu adamın bu mahallede kendisine yönelttiği aşağılayıcı alayları hatırladıkça kan beynine sıçrıyordu. Yok efendim, Rabe birinin evine girince hemen dolap kapıları kapatılırmış.

Jean Rabe, pişmiş topraktan piposunu çekiştirerek elektrik fanusunun altında yaymaşan bu ihtiyarı seyrediyordu. Adamın bir küçük şişe siyah bira istediğini gördü. Bu manzara gönlünü bulandırdı. Jean Rabe, karda, başı eğik, Ravignan sokağına tırmanmaya devam etti. Dişlerini birbirine vurarak marş çalıyordu. Marş, kafasının içinde, mikrofonda çınlar gibi çınlıyordu. Norvins sokağıyla Saules sokağının köşesinde bir ses karlar arasından onu çağırdı.

Mahallenin pezevenklerinden Küçük Louis'ydi bu. Jean Rabe onu na şu kadarkenden tanırdı.

— Selamlar Mösyö Rabe!

— Selamlar!

Bu yağlı kuyruktan birkaç kuruş çekmeyi düşündü birden. Budala gibi tuttu kendini. Gördüğü eğitim onu engelledi. Saules sokağının taşları yamulmuş yokuşunu teker meker inerken, şansı elinden kaçırdığını sezdi.

Gece kötü bitecekti. Soğukla, sefaletle. Hırsızlıktan daha iğrenç.

Hafif tahtadan parmaklıkların arkasında, «Hızlı Tavşan»ın kapıları ve pencereleri kapalıydı. Gene de dışarıya sarı bir ışık sızdırıyordu, bembeyaz karlara boylu boyunca yatmış temiz ve güzel bir altın sarısı.

Tok tahtadan kanada korka korka vurdu. Kapı bir silkinişte açıldı. Rabe'ı birden bir sıcaklık, bir esenlik, bir iyimserlik buğusu sardı. Herkese ve kırmızı fularını güney balıkçıları gibi ensesinde düğümlemiş olan patron Frédéric'e selâm verdi. Bu biçim takılan fular, Plougastel ihtiyarlarının eski şapkalarını andırıyordu. Ayağına bot giymişti patron. Kambur sırtıyla, suskun, çevik, iri, yürekli, başı saldırıya ve korunmaya hazır biçimde eğik, yürüyordu.

Kurtların arasında yaşıyor, onların huyunu suyunu iyi biliyordu. Genç bir adam değildi ama, gücünü ve Tanrı buyruğunu her an kabul ettirmeye hazır adamlara dur demeyi beceriyordu.

Az konuşuyor, bir kulağını her an sokağa ayarlı tutuyordu. Akıllara durgunluk veren içgüdüsü, başına geleceği önceden haber verirdi ona hep. Kötülüğe yönelik, iyi tasarlanmış, eylem açısından son derece tutarlı bir savaşın hızlı ve acılı soluğuyla sönmeden lambalar, dalaşı bildiren dalgaları hemen alırdı patron.

— Ne var ne yok? dedi Frédéric.

— Ne olsun, dedi Rabe.

— Çık ateşin yanma, kimse yok.

Jean Rabe büyük salona çıktı. Alçıdan yapılma şöminenin yanına çivileri oynamış bir tabure çekti. Şöminede, çanak kadar bir ocağın içinde küçücük bir ateş yanıyordu.

Salon pek öyle çarpıcı değildi. Rabe'ın gezdirdiği sefaletle pek kolay uyuşuyordu.

Tabanı yamuk ayakkabısının topuğuna piposunu vu-

rarak ateşi içine çekiyor, bacaklarını olabildiğince kızartıyordu.

Kendine bir fincan sıcak kahve ısmarlatmak için bahane bulmaya çalışırken, şöminenin üzerinde dolaşan beyaz fareleri sevinçli gözlerle seyrediyordu. Fareler bir delikten çıkıp bir deliğe giriyorlardı.

Başının üstünde, tahta kafesinde kapalı küçük karga Chouca üç kere tıksırdı, insan gibi.

İKİ

Ocağın sıcaklığı genç adamın giysilerine vuruyordu. Giysiler sıcağın etkisiyle kırışıyor, yıpranıyordu. Rabe, iki elini çembalo gibi birbirine vurmaktaydı.

Eriyen odunun kırmızı ışığında yanan gözleriyle, ateşi, odun fiyatlarını, hiç bitmeyen bir ateşin yanında hiç kalkmadan oturmanın tadını düşünüyordu.

Rabe kendini yoksul ama ateşin mutlu soylusu sayıyordu. Çevresinde ölümsüz bir kar, yaşadığı kenti ufak ufak gömmekteydi. Kar tanecikleri arasında, koyu renk çarşaflara bürünmüş hayaletler, kuşkulanmadığı toplumsal bir uyum içinde koşturup duruyorlardı.

Ateşin iğnelediği gözleriyle, daha önce görmüş olduğu her şeyi, insanları, nesneleri, manzaraları, hayvanları birbirine karıştırıyordu. Bir o vardı, yaşamın kıyıcığında ateşe bağımlı olan. Kıpkırmızı bir Tanrı'nın yarattığı bir havada en yüce mutluluğa ermek yalnız onun hakkıydı.

Dışarıda, Paris'te, zafere ulaşan kar bütün sesleri boğuyordu. Saint-Vincent sokağının köşesi ölüydü. O koca kan kırmızı ev de ölüydü. Tepesinde tek ışık parlıyordu. Bu ışığı, sızlayan bir yürekle pencerenin kepenkleri arasından seyreden Rabe, evde XVIII. bölge celladı Mösyö Montmartre'ın oturduğunu hayal ediyordu. Mösyö Montmartre, adı kötüye çıkmış torunlarına

İncil okumaktaydı.

Bu önemsiz düşünce Rabe'ın karlarla ilgili düşünceleriyle birleşiyor, ona sıfırın üstünde yirmi beş dereceyi çaktırmadan aşan mutluluğunu bütünlemesinde azçok yardımcı oluyordu.

Rabe kendi kendine bir şarkı mırıldanıyordu, insanın tirende vagonun uyumlu sarsıntılarına kendini kaptırdığında yaptığı gibi. Frédéric, elleri arkasında, boynu kırmızı yün kazağına gömülü, bir yandan bir yana gidip geliyordu. Bir korla piposunu yakmak için duruyordu ara sıra, koru üfleyerek canlandırıyordu.

— Bana kalırsa dışarıda inekler var, dedi.

Rabe gülümseyerek ona döndürdü yüzünü.

— Olabilir, dedi efendice.

Sonra yerinden kalktı, elleri ceplerinde pencereye yaklaştı, burnunu cama dayadı. Pencere kanatlarının aralığından, Saint-Vincent mezarlığının ağaçlarında öten fırtınada korkak alevini eğerek cılız cılız göz kırpan sokak fenerini gördü köşede.

— Ne hava, ne hava! diye iç geçirdi Rabe.

Frédéric ateşi kurcalamaya geldi.

— Dedim ya, evin çevresinde kötü kötü dolaşan inekler var.

— Dün bir şey olmadı mı? dedi Rabe.

— Yok.

— Philippi çetesi gelmedi mi?

— Benim aklım da onda, diye karşılık verdi Frédéric.

Havadaki karnıyla ters dönmüş bir kaplumbağayı andıran mandolinini aldı. Bir iki tımbırdattı. Sonra hiç bir şey anlatmayan ama cılız ateşin alçakgönüllü sıcaklığına tam tamına uyan bir şeyler mırıldandı.

— Kahve ister misin? dedi Frédéric.

— Ne bileyim, diye karşılık verdi Rabe, ellerini oğuşturarak —hep yaptığı gibi—. Böyle havada... iste-

mem diyemem... iyi gelir ama meteliğim yok.

Özellikle cümlenin sonuna bastırdı.

— Biliyorum, dedi Frédéric.

Jean Rabe, fokur fokur bir kahve içti. Sıvı, boğazını ve karnını tatlı tatlı yakıyordu.

Frédéric küçük salona inmişti. Karısı mutfakta iş yapıyordu. Hizmetçinin usul usul şarkı söylediği duyuluyordu.

Rabe durmadan tütün içiyordu. O da inmişti aşağıya. Tezgâhın bulunduğu bölmenin penceresinden sokağa, akasyanın işkenceye uğramış görünüşüne, burgaçlanan ve sessiz tanelerini hafif ve çevik topluluklar halinde döken kara bakıyordu.

Küçük kabarenin çevresinde, evlerin damında, taş kesilmiş ağaçlarda her şey beyazdı. Toprakta tek ayak izi görülmüyordu. Herkes evine kapanmıştı. En işkilliler, kaskatı kafaları yastıkta, karın giz dolu ağırlığını üstlerinde duyuyorlardı.

Beyaz ordu Paris'in fethine girişmişti. Kalleşçe giriyordu ocaklara, kara kaputları içinde kımıldamadan duran polis memurlarının boynuna. Küçücük ateşin verdiği sıcaklığa karşı hiç bir şey yapamıyordu. Jean Rabe'ın, kendisine taptaze bir yüreklilik kazandıran kahveyi içişine karşı bir şey yapamıyordu.

«Günde üç öğün yemek gerektiren bir yaşam için ne yapmalı?» diye düşündü sesli sesli. «Uzmanlık istemeyen bir mesleğe girebilmek için kimseyi tanımıyorum. Gidip dükkân mı soysam?» Bu düşünceye acı acı güldü.

Yardımsever bir adam bu konuda bir öğüt vermişti. Bir iş gününün bitiminde, Rabe titiz, kıskanç ve kötü yürekli meslek sahipleriyle bir arada, uyuşup kalmış parmaklarıyla iki buçuk frank kazanmıştı.

Yolun kıyısında ilân dağıtmıştı. Bu iş küçük gelire alışmış kişilerin işiydi. Rabe, hiç ummadığı bir raslan-

tının gelip kendisini sefaletten kurtarmasını beklerken, bir iş yapmamanın ve gündelik küçük serüvenlere olta atmanın daha doğru olduğuna inanıyordu.

Ateşin yanında, kırık taburenin üzerinde yerini aldı. Sonra yemek listesi hazırlayarak eğlenmeye başladı.

«Param olsaydı, diye düşündü, önce kanlı bir biftek yerdim, kızarmış patatesle. Daha önce gövdeye on on iki karides indirirdim. Evli olsaydım, hergün evimde yerdim yemeğimi. Karıma nar gibi kızarmış tavşan börekleri yaptırırdım. Çocukluğumda, evim varken, evimde yediğim börekten. Bu ev benim evim değil miydi? Öyle ya, vasimin evi, benim evim. Yedi yaşımdan beri kafama koyduğum küçük bir ayrıntı var. Durumum iyi olsaydı, en büyük arzum pazar sabahları yatağımda gazete okumak olacaktı. Massuccio'da iki tek atmadan önce köpeğimi gezdirirdim. Spor bir takım çekerdim: bir Norfolk gömleği, aynı kumaştan pantalonlar, bir de sarı ayakkabılar. Takımın kumaşından bir kasketim olsun isterdim. İki odalı bir ev yeterdi bana. Biri benim odam olurdu, biri de çalışma yerim. O zaman bir roman yazardım.»

Bu varsayımın üzerinde durdu ve romanı ne konuda yazacağını düşünmeye başladı. Ve doğal olarak gerilere döndü, geçtiği yolları aklına getirdi. Béthune, Le Havre, Amsterdam, Volendam, Hamburg, Marsilya, Floransa, Roma, Napoli ve Tunus'u gözünün önüne getirdi.

Bütün bu kentlerde Fransız konsolosluklarını biliyordu. Ya Châlons kampı! Vay be! Châlons kampını, 156. piyade alayını, katıldığı acemi birliğini Mourmelon garında bekleyen bando topluluğunu unutuyordu az daha. Bu yeni yaşama o gün girmiş olduğunu hatırladı. Eski dostlara bir şeyler içirmek için yüz kuruşu bile yoktu cebinde. Pantalonu poposunun üstünde gülünç sicimlerle duruyordu. Yolun üstünde, barakaların arasında, *T'auras du boudin*'i çalan bandonun arkasında, se-

faletini ve sefaletinden duyduğu utancı bir çırpıda dindirecek olan üniformayı giyeceği anı sabırsızlıkla bekliyordu.

Frédéric'in sürüklenen adımlarıyla başını yerden kaldırdı. «Kambur» —Rabe, kambur derdi ona— sönen piposunu yakmak için ateşe yaklaştı. Doğruldu ve aşırı derecede ışıklı küçücük gözleriyle Rabe'a bakarak şöyle dedi:

— Hiç böyle kar görmedim, anlıyor musun dediğimi, hiç böyle kar görmedim.

Ateşin yanındaki sıraya oturdu ve ateşi gelberiyle özenli özenli kurcalamaya başladı.

— Hiç görmedim, dedi gene.

— Yahu, dedi Jean Rabe, Boguet'yi gördüğün var mı? Combaldi'yi? Kimsenin gördüğü yok çoktandır. Gitmiş olmalı. Rose Blanche geliyor mu hep?

— Gelir gene sanırım, dün buradaydı.

— Önemli de değil ya, diye iç çekti Rabe.

— Hiç canım! dedi «kambur», başını eğerek.

— Küçük Merlin'i öldüreni bir türlü bulamadılar.

— Yok.

— George da öldü.

— Kırk bıçak darbesiyle. Kalbura çevirmişler. Köpeği yanıbaşında ölü bulundu. Onu da delik deşik etmişler bıçakla.

— Nerede?

— Bilmem, Barbès bulvarının oralarda. Hiç bilmem oraları.

«Kambur» kalktı, bir yerden viyolonselini almaya gitti. Yayı tellerde uzun uzun gezdirdi. Karın yağışına eşlik etmek için sessizce çalar gibiydi.

— Bu hava devam ederse, dedi Rabe, senin dükkân yarın sabah kara gömülmüş olur.

«Kambur» bir sıçrayışta kalktı, merdivene doğru yürüdü, mutfaktan yana sarktı.

— Barbette babaya söyleyin, yarın sabah karları kaldırmaya gelsin!

Geldi, Rabe'm yanına oturdu:

— Söyle bakalım, sen ne yapıyorsun?

— Eh, dedi Rabe, pek iyi gitmiyor. Havre'da bir arkadaş var, tanıyacaksın, Herbert Frank?

— Anladım kimi söylediğini.

— Frank şimdi bir liman simsarının yanında çalışıyor. İngiltere, Hollanda, Danimarka, İsveç ve Norveç'e şarap götüren bir yük gemisinde veznedarlık —ne dedin?— bulacaktı bana. İki üç ay yolculuk edebileceğim böylece.

— Tanırım İsveçlileri, dedi «kambur», akıllı adamlardır, insandırlar insan, sen beni dinle.

— İki ay sürekli yolculuk, dedi Rabe ağzının suyunu acı acı akıtarak.

— Yiyecek bir şey ister misin? dedi Frédéric.

— Eh, dedi Rabe, bunu ölesiye isteyen ama aç olduğunu göstermek istemeyen biri için iyi fikir, benim «kambur» dostum. Öderim parasını...

«Kambur» onun cümlesini bitirmesini beklemedi. Mutfağa indi, dolabın kapağını açtı, bir dilim ekmek kesti, üstüne iştah açıcı domuz kıymasından sürdü.

Ekmeği Rabe'a uzattı ve gene aşağıya indi, iki bardak ve bir şişe kırmızı şarap getirmek için. Bardakların ikisi de dolunca, Frédéric kendi bardağını avucuna aldı ısıtmak istercesine, tahta sıraya yarım uzandı.

— Bak ne diyorum sana, kulağını aç. Zengin bir adamın aç olması sevimli bir iş. Zengin bir adam «karnım aç» dese, herkes onu çok canayakın bulur. Ama sen ya da bir başkası, yoksul olduğun anda açlığı üstüne kondurmamalısın. Çok kötü etki bırakır. Anlıyorsun.

Jean Rabe karşılık vermedi. Yediği şeyin tadını almak için uyarılmış bütün yetileriyle ekmeğini yemekteydi.

— Haklısın, dedi ağzı dopdolu.

O sıra şarap bardağını dikledi. Şarap, içine ateş gibi vurarak, yüzünü alev alev yaktı.

Jean Rabe, kaslarını çalıştırmak için sevinç içinde ayağa kalktı:

— Haydi bakalım, erken dönebilmem için işi bu kadar uzatmamalıydık bu akşam, dedi.

— Erkenden kapayacağım, dedi o zaman «kambur», artık kimse gelmez çünkü. Eh, hemen hemen kesildi kar. Kar, toprağın sağlığıdır.

— Evet, dedi Rabe, kar yoksulluğa en dokunaklı görünüşü verir. Karın üzerinde bir yoksul toplumsal bir değer kazanır, oysa güneş altında bir yoksul bombok bir şeydir.

«Kambur» iç geçirdi, karşılık vermedi, ayağım sürüye sürüye indi küçük salona. Çarpan tencerelerin sesi geliyordu mutfaktan. Bir ses şöyle dedi: «Kimse gelmez bundan sonra.»

O anda sokak kapısı hızla açıldı. Bir genç adam göründü. Kıpkırmızı olmuştu ve gülümsüyordu. Soğuk, burnunu mosmor etmişti.

— Bu saatte mi gelinir? dedi patron elini uzatarak. Büyük salona çık. Rabe orada, ateşin yanında.

— Selam, selam «Frédric» dedi genç adam, sevimli bir sesle. Böyle bir kara direnebilmek için pencereleri çift cam yapmalı.

— Saat kaç? diye sordu «Frédric».

— On bir buçuk.

— Seni beyaz şarapla ısıtalım, limonlu. Ha, ne dersin, limonlu. Çık ateşin yanma.

Genç adam büyük salona girdi ve elini Rabe'a uzattı.

Kumral bir delikanlıydı bu. Oldukça kibardı. Renée Saintenis'nin tiplerinden birini andırıyordu. Üstü başı temiz ve düzgündü. Ağır paltosunun üzerindeki birkaç

leke mesleğini ortaya koyuyordu. Yeşilimsi bir kumaştan bir küçük şapka giymiş, şapkayı geriye atmıştı. Alnına kahkülü düşmüştü, kahkülünü ikide bir geriye atıyordu.

Uzun bacaklarını yaydı, yüksek topuklu yepyeni sarı potinlerini gösterdi.

Jean Rabe bu ayakkabılara çocuksu bir hayranlıkla bakıyordu. Bu hayranlığa kendi içinde karşı koymaya bile cesareti yoktu.

Kumral delikanlı:

— Benimle birkaç kadeh bir şeyler içer misiniz? dedi Jean Rabe'a. Ya sen, «Frédric», sen de bizimle şarap içsene. Bak ne demiş Hayyam:

Şarap iç nasıl olsa gireceksin toprağa
Ne yoldaşın, ne dostun, ne arkadaşın, ne kadının olacak
Bu sırrı kimseye söyleme sakın ha
Solan laleler bir daha hiç açmayacak.

ÜÇ

Michel Kraus adlı genç Alman, kravatının düğümünü sıktı, garip bir yüz hareketi yaptı ve dilini dışarı çıkardı.

— Kader, dedi, bir vızırtıya benzer.

Sonra bir kahkaha attı ve bardağı bir dikişte boşalttı.

— İşte o kadar, dedi Rabe ateşi karıştırarak.

— Ateşe dokunma, diye bağırdı «kambur». Odunları dikine yığıp hava almaya bırakacaksın. Ateş yüksekleri sever.

— Bütün güçler yüksekleri sever, dedi Michel Kraus. Düşünce, divitin çelik ucunu sever. Yıldırım, paratonerin platin ucunu. Şehvet, parmak uçlarını. En uçarı dansöz, parmak uçlarında yükselir. Dünyanın en yüksek dağlarında, Avrupa insanının onurunu gösteren değişik bayraklar dalgalanır.

İç çekti, dangıl dungul bir başka konuya geçti.

— Şurada, dünyanın sonuna özgü saygılı bir sessizlikte, üç kişiyiz. Sesler artık havada yayılmıyor. Savoie'lı kadının, aracında, büyük atılımlarla kımıldadığını görüyoruz. Artık, belleğimizin sakladığı ve devinimin canlandırdığı eski seslerden başka bir şeyi algılamıyoruz.

«İki gündür kar yağıyor. Berlin'e telefon açtım ve orada da kar yağdığını öğrendim. Geçmişimden başka

bir şey duymuyorum iki gündür. Bir adam geçmişinden başka bir şey duymadı mı, zavallı bir adamdır. «*Es ist miss!*» —«Çok kötü» diye çevirdi.— Bu gece çıkmak istemiyordum. Atelyem cehennem gibi sıcak. Sokağın sessizliğiyle, bütün sokakların sessizliğiyle bütün ilişkimi kesmek için beyaz perdelerimi çektim. Ama sessizlik, kapının altından giriyordu sinsi sinsi. Önce, geçmişim, elbette. Sonra, mantıksal olarak, ırkımın geçmişi. Sonra, dünyanın geçmişi.

«Yurdu bunca hücreden biri olan bir organizmanın gereksinmeleriyle sosyalizme adanmış olan son derece küçük ve zavallı ben, sahip olduğum üstün hayvan olanaklarıyla bu akını yutacak ve özümleyecek kadar sağlam bir kafaya sahip olmadığımı duyuyorum.

«Bir et manzarası karşısında, kendimi çok usta buluyorum; bir manzara ki onda otlar ve ağaçlar tam anlamında et çıkıntılarından başka bir şey değildirler, bazı hastalıklarda görüldüğü gibi. Elbette böyle bir manzara karşısında yaşanabilir, çünkü biz de onda gelişiyoruz. Ama bunu insan kendi kendine çok söylememeli, çünkü bu fikir tekrarlanınca ve plastikleştirilince, sonunda bizi etten tiksindirir. Etyemez lokantaları bu yüzden kuruldu. Gerçekte, sözcük besini bozuyor. Bizim kız Else, Jullian'ın yanında benimle resim çalışır. O da bu görüşte. O da ete ait olan otla özdeşleşiyor giderek, et müstehçen bir sözcüktür, iyi yetişmişliğin eşanlamlısıdır. Walt Whitman'ı okudum, onda gerçekten etyemezlikle ilgili bir toplumsal fikir bulurum diye. Yaratmış olduğum imgeleri bulamadım. Dünya, hülyalarımın itkilerini izliyor çokca, çokca benim telkinlerime başeğiyor. Doğa varsayımlarıma başkaldırsın isterdim. *Tanık önünde* ağaçların, bana, «Bizler odunlarız, bizler otlarız, bizler onurlu bitkileriz, fikirleri sınırsız bir güçle çoğaltılmış bütün bildik kozmogonilerden daha ağır basan eşsiz bir aydının etiyle ortak hiç bir yanımız yok!»

diye bağırdıklarını duymak için, Else'yle Bretagne'daki Huelgoat ormanını andıran bir ormanda dolaşabilmek isterdim.

«Else, bazen, uzun ve kumral, uzanır yanıma, ortak başımızda esirin bütün çanları çalar, o zaman çanların titreşimleri arasından geçen rüzgârın uyumlu yakınışını duyuyormuşuz gibi gelir bize.

«— Bu, ağaçların gerçek yakınışıdır, derim Else'ye.

«— Ormanda bir çocuğun yakınışı gibi.

«Çocuk sözcüğü her şeyi bok eder. Yaşamın et konusunda yüzyıllardır ortaya koyduğumuz geleneksel fikirlerle karışmadığı bir manzarayı tasarlayacak gücümüz yok.

«Zekâsıyla daha korkunç olan bir et yığınının en küçük bir parçasından başka bir şey olmayan bir et yığınının hizmetinde, gülden beri, ve Else'ye göre ve öküze katlanarak, birer basit araçtan başka bir şey olmadığımız bu akıldışı imgeden bizi uzaklaştırabilecek hiç bir şey yok çevremizde.»

— Et beni tiksindirmez, dedi Jean Rabe. Sen şu dünyada çok et yemişsin, cezanı görmüşsün, Michel. Ben böyle senin gibi et düşündüğüm zaman, kafam üç beş yüz gramlık bir bifteğin hayaline takılır kalır.

— Her zaman şerefli bir insan olarak yemedim, diye devam etti Michel Kraus. Bu anı, artık belleğimde değil. Geçenlerde, Mayence'da, Tahta kulenin çevresinde, açlık müziğinin şeytansı ritmine uyarak döndüğümü gördüler. Bir gün beyaz önlüklü bir küçük kız karşıma çıktı. Bana bir parça ekmek verdi. Ekmeği aldım, ırmağa attım. Çocuk, mahalleyi bana karşı ayaklandırarak paçayı kurtardı. Bu işe burnunu sokan sapına kadar sarhoş iki insan azmanı peşimdekileri öyle bir şaşırttı ki, kurtardım yakayı. Bir elim çarpıntıyı bastırmak için yüreğimin üstünde, Römer-Wall'e kadar koşa koşa geçtim kenti, bu bir anlık mutsuzluğa romantik bir

çözüm yolu aradım.

«Bir plakçı dükkânına girdim, Ludwigstrasse ve Schillerstrasse'deki mağazaların modacı ve tezgâhtar kızlarına şarkı plakları satın almak için. Böylece, elinde sadaka olarak vereceği bir parça ekmek tutan beyaz önlüklü bir küçük kıza raslama korkusundan kurtuldum.»

— Sanırım, dedi Rabe, o zaman da böyle iyi giyinmiştiniz?

— Üstüm başım temizdi, diye karşılık verdi Michel Kraus.

— Bu her şeyi açıklıyor, diye çözümledi Rabe acı bir gülüşle.

— Rhin kıyılarında bizler öyleyizdir ki, doğa ilkyazda ağaçları nasıl etkilerse bizi de öyle etkiler. O zaman kızlarla oğlanlar bir araya gelirler. Çantaları sırtlarında, gitarları, mandolinleri boyunlarında, çeker giderler, el ele, Lorelei kayalıklarından ilk kır çiçeklerini toplamaya. Oraya, kocayemişler arasındaki bir keçiyolundan çıkarlar. Şarkı söylerler. Irmak ve köyler ayaklarının altındadır. Bunlar onları bu kayalıklardan seyredenler için görünüşleri Albert Dürer'den beri değişmemiş şeylerdir. Lorelei'nin son görünümü, Fraulein Lantelme denen bir fransız kızının güzel çizgilerinde ortaya çıktı. Hikâyeyi biliyorsunuz. Ölümü, piyade alayının Boppard'da anacaddeden geçişine rasladı. Borular ve davullar bir marş çalıyorlardı. Reichswehr'den bir Lohengrin, birliğe alay komutanı sıfatıyla komuta ediyordu. Beyazlı sarılı zırhlarla süslenmiş şarap tortusu ya da ıspanak yeşili şapkalarını kafalarına konduran çocuklar, alayın peşinden giderken bir umut duvarı meydana getiriyorlardı.

«Birçok defa, o zamanki en iyi dostum Lotte Bruni'nin arkadaş çevresinde, geleneğin ve etkili bir efsaneye bağlı zorunlulukların isteğiyle Rhin'de boğulan bu gü-

zel kızın yumuşak ve sevimli yüzünü andım. Bu genç kızın ölümü bende resim yapma ve seçimime bağlı kişisel öğeleri halk manzaralarına katma arzusu uyandırdı. Önce manzaralar yaptım, o sıra Lotte Bruni, heyecan içinde, *Fanny Hill* adlı bir kitaptan İngilizce öğrenmekteydi. Yer yer öyle çetin bir işti ki bu, zavallı çocuk hüngür hüngür ağlıyordu.

«Resim yapıyordum, ormanın her ağacından birinin arkasına gizli yüzlerimden birini saklıyordum. Akşam, Biebricht'te kaldığım küçük atelyeye dönerken, tablolarım bir orman yaşayışıyla canlanırdı, öyle ki, bu yaşayış Schinderhannes ve oğulları yollarda avlanırken bir yolcuyu heyecana getirebilirdi.

«Anladım o zaman ki, ölümün eşsiz bir açınlayıcısını taşıyordum kendimde. Anladım o zaman ki, en temiz şeylerin arkasmda gizlenen gözdağını ortaya çıkarmadan görmem mümkün değildi. Başka insanlar için erişilmez olan bir korku yaratabilirdim, bir bakışta, kendime. Öldürmenin gözden kaçtığı yerde her şeydeki en gizli görünüşleri ortaya çıkarmamı sağlayan bu özel deha öyle yaptı ki beni, sanatıma tutkuyla bağlanmaktan kendimi alamadım.

«Bir gün Frankfurt'un bir banliyösünde, Hoechts'in oralarda, bir resmimi bitirmişim. Evime gidip tuvale göz atınca ne göreyim, bu imgenin gizli ışığı, eğlendirici olsun diye bir çırpıda çizdiğim ama bütün içinde önemli bir yere koyamadığım bir kuyudan fışkırmıyor mu! Korku, kuyudan, gevşek ve kalleş bir koku gibi kaçıyordu. Kesin bir deney geçirdiğime karar verdim.

«Hemen polis karakoluna gittim.

«— Mösyö, dedim komisere, bu sabah bir yerde bir resim yaptım. Düşündüm taşındım, o yere sizinle dönmek istiyorum. Bu sizi de ilgilendirir. Bunun soğuk bir şaka olduğunu sanmayın. Öyle bir şey aptallık olurdu, çünkü sizinle giderken kendimi elinize bırakıyorum. De-

rin bir güç beni bu konuşmayı yapmaya zorluyor. Bana inanmakla pişman olmayacağınızı çok iyi biliyorum.

«Bir alman komiseri, bu biçimde ortaya konan bir işin kendisine sağlayacağı meslek hazzına karşı direnemez. Komiser, bir polis memuruna, birlikte gelmesini emretti. Bir telefonla orada bitiveren bir taksiye üçümüz atladık.

«Yolculuk sırasında komiser bana ailemle ilgili sorular sordu. Babam, toprağı bol olsun, askerî hekimdi. Bunu öğrenen komiser, dışarıya kokular salan, içeriye saman gibi gelen kocaman bir püro uzatarak, hemen saygıda bulundu bana.

«Bir saat yol gittikten sonra arabadan indik. Komiseri ve polis memurunu eserimde canlandırdığım yere götürdüm. Bizim oraya varışımız merak uyandırmıştı. Yirmi kadar adam peşimizdeydi kuyuya ulaştığımızda. Oldukça iyi durumda olan bir evin kıyısında yıkık bir kuyuydu bu. Evde, dediklerine bakılırsa, birkaç aydır kimseler yoktu. Evin sahibi, öğrenebildiğimiz kadarıyla, Zweifel adında bir elektrikçiydi. Bazen kışın, genellikle yazın, birkaç ayını bu evde geçirmeye geliyordu. Motosikletle geliyordu. Oralarda pek görmüyorlardı onu. Herkes onun Frankfurt'ta çalıştığını sanıyordu. Bu haberleri toplayınca, komiserden kuyuya bir adam indirtmesini rica ettim. Bir duvarcı çıktı geldi. Adamın beline ip bağladılar, ne olur ne olmaz. Kuyu derin değildi, suyu bele kadardı. Kuyunun dibini bir tırmıkla karıştırıyordu adam. O sıra biz, sıkıntı içinde eğilmiş, işin sonunu bekliyorduk. Duvarcı, sırasıyla, eski bir mühür, dibi çıkmış bir sepet, hainee koparılmış bir insan başı çıkardı. Bu, kızıl saçlı bir baştı.»

— Talihiniz varmış, dedi Rabe.

— Soruşturmanın ayrıntıları ve cinayetin işlenişi üzerine başınızı ağrıtmayacağım. O günden sonra ben bir çeşit polis ressamı oldum. İçişleri bakanlığından pa-

ra aldım. Bundan böyle, mesleğimi sürdürerek, ilk bakışta zararsız görünen ama tuvale dökülünce toplumsal yaşayışın en korkunç görünüşlerini ortaya çıkarmakta yardımcı olan noktaları yöneticilere bildiriyordum.

«Fransa'ya bu kaderden kaçmak için geldim.»

Michel Kraus başını elleri arasına aldı.

— Bir gülde bir cinayet bulacaktım, dedi inleyerek.

Rabe, boğuk bir sesle, ama oldukça kötü ayarlanmış bir serbestlikle:

— Bana beş on kuruş verebilir misiniz? dedi.

Michel Kraus, yaşamıyla ilgili yakınmalarını kesti. Elini yeleğinin cebine daldırdı. Cebinden bir beş franklık çıkardı, bir şey söylemeden parayı Jean Rabe'a uzattı.

Jean Rabe, gözleri başarısıyla azçok kamaşmış olarak, arkadaşının yazgısıyla yakından ilgilendi.

— Yerinizde olsam, bırakırdım resmi.

— Resmi bırakmak mı! Şaka ediyorsunuz sanırım, resmi bırakmamı söylerken. Her şeyimi resme adadım ben. Bu noktaya gelebilmek için neler yaptığımı düşünemezsiniz... Ben...

Duraladı ve arkasına baktı. Rüzgâr, içki tezgâhına açılan kapının kaplamasını sarsıyordu. Michel Kraus, kaplamaya ilgiyle baktı. Kulak kabartırken, kopacak bir gürültüyü bekler gibiydi. Başını Rabe'ın kulağına yaklaştırdı. Fısıldadı:

— Ben ressamım, anladınız mı? Kendi resmimi yapacak değilim... Polisin hizmetine giren gözlerimle şu suratıma nasıl bakabilirim?

— Aman Tanrım, dedi Rabe başını eğerek.

— Haydi, dedi «kambur», bundan sonra kimse gelmez, ama yatmadan önce size son bir şişe şarap sunmak isterim.

Rabe, cebindeki beş frankı yokladı. Geceyi geçire-

bileceği otelin kapısındaki ışıklı numara gözlerinde parladı. Kalacağı otel nasıl olsa Dancourt sokağındaki oteldi, boş yer varsa. Ne olursa olsun geceyi kurtarmıştı. İşte bu yüzden, kişiliği, dibi çıkmış taburede sallanan suçlunun önünde tepeden tırnağa hoşgörüyle parlıyordu.

DÖRT

Bir el, kapının kırmızı perdesini araladı, karla kaplı bir asker girdi içeri. Kimse onun geldiğini duymadı.

— Kapanıyor, diye bağırdı «kambur».

— Sömürge'den bir arkadaşa ateşin yanında bir yer bulunur artık, dedi asker. Kar boynuma, ayaklarıma girdi, mideme kadar girdi. Böyle korurlar eti sıcaktan, dedi alay ederek.

— Çök bakalım ateşin yanına. Ne içersin?

— Şarap, dedi asker.

— Bizimkinden bir bardak al hele, bunu ben ısmarlıyorum.

— Bir tane de ben ısmarlarım, dedi asker coşkuyla.

— Sana bir bardak getireyim.

Frédéric piposuna bir köz koydu, mahzen diye kullandığı gömme dolaptan bir şişe getirmeye gitti.

Asker, kendisine yer açan Rabe'ın yanına kibarca oturdu. Sömürge piyadesi üniforması vardı sırtında. Kar, sarı-beyaz apoletlerine yığılmıştı, iki küçük dama yığılmış gibi.

O da genç bir adamdı, yoksulluğun yansıdığı yüzüyle.

Jean Rabe, bu yoksulluğun özelliğini kestirmeye çalışıyordu, öyle ya genç adam pek de kötü beslenmiyor olmalıydı; yatağı, Rabe'ın bu gece bulacağı yataktan daha az kötüydü elbet.

Asker, bardağı gözleri hizasına kaldırarak dikledi, sonra üst dudağını emerek kısa bıyıklarını kuruladı.

— E, işte böyle, bana bu gece aranızda bulunacağımı söyleseler di inanmazdım. Bilmiyorum ne diye geldim buralara. Ayaklarım başka şeyler düşünerek beni buraya çekti. Buralarda pek pahalı olmayan bir otel bulabilir miyim geceyi geçirmek için? Siz bu mahalleyi bilirsiniz, değil mi? Kule yönünde, on beş metre ötede tavuk bile görünmüyor.

— Tavuk yoktur buralarda, dedi «kambur» ağzından piposunu çekerek.

Asker gülerek baktı ona, anlamamış gibi.

— Kimseye taş atmak istemedim, dedi.

— Taş atmak istediğini söylemedim ki ben, dedi «kambur». Sana durumu bildirdim. Burada sanatçılar var yalnız.

— Ah, dedi asker, öyleyse bir şişe daha ver bize.

— Sefere mi çıktınız? dedi Rabe.

— Fas'dan geliyorum. Orada savaştım. Nişanıma bakın. Okudu: Beni Snassen. Sağlığınıza.

İçildi. Genç Alman gitmek istermiş gibi davrandı, askere baktı, coşkuyla bağırdı:

— Çok sevimli bir yüzünüz var. Ama bana iki bin frank verseydiniz, iki bin frank, tamam mı, ben gene sizin portrenizi yapmazdım. Çok sevimlisiniz.

— Serseri mi ne? dedi asker ayağa kalkarak.

— Sadece sarhoş, dedi Rabe.

Askeri oturmaya zorlamak için kolundan sıkıca tuttu.

Asker, Michel Kraus'a bir bardak uzattı.

— Al iç, arkadaş.

Michel Kraus bardağı dipledi.

— Evet, Michel Kraus'un portrenizi neden yapmak istemediğini anlayamazsınız. Heyecana kapıldı, iyi anlatamadı. Tek neden, adam öldürmeniz.

— Elbette, dedi asker, bu iş için temiz para alıyorum, onca yolu tepmek için de, nöbet tutmak için de. İyi düşünülürse, bizim işimiz daha çok ölmek. Yüklediğiniz ölüm yüklendiğiniz ölümden daha ayrı bir değer kazanır. Yüklediğiniz ölüm, doğrulanma fırsatı bulamadan fırlar ellerinizden. Bir tüfeğin patlamasını önlemek için gercken soğukkanlılık olağanüstü bir şeydir.

«Bazı günler şöyle derim kendi kendime: ahbap, sen bir askerden başka bir şey değilsin. Kimilerine bu hiç bir şey söylemez. Arkamızdan atıp tutarlar ya da bizi göklere çıkarırlar, varlığımız bizi çevreleyen çemberin sınırlarını aşmamak şartıyla. Yılda iki üç kereden çok görmek istemezler bizi. Elbet, meslekten olanların sözünü ediyorum, yoksa öbürleri sırtına asker elbisesi geçirmiş sivillerden başka bir şey değildir. Bunlardan bazıları kastımızın gereklerine rahatça uyarlar, ama sadece vakit geçirmek ve kendilerine merkezde iki yıl hizmet sağlayacak duruma çabucak gelebilmek için.

«Bizde baskın olan şey, bize gücünü kabul ettiren Tanrı *cansıkıntısı* ve *içsıkıntısı*'dır. Şimdi, bu akşam, içsıkıntısı çalışıyor. Neden? Neden olduğunu bilsem, kurtulacağım. Kardan, belki de. Her şeyden olabilir. Harcadığım paranın tadı tuzu yok. Buna kafa yormak neye yarar. Anlamsız. Ama gene de anlatmalı. Ne güzel şey «canım sıkılıyor» demek. Bu bunalım durumunu elden geldiğince ortaya çıkarmalı. Dedikleri gibi cansıkıntısı insan içine çıkmayı seviyor. Canı sıkılan bir asker, şapkasının üstüne bir lamba, renkli ışık veren bir lamba takmak istiyordu, gören «Bu askerin canı sıkılıyor!..» desin diye. Aptalca bir iş ama, böyle. Meslekten askerin bütün yaşamı kafasının içinde geçer. Canı sıkılmayan yüzde on da, erbaş olup köşeye çekilsin diye can atar.

«Erbaş olunca da serserilik etmemek dive bir şey yok. O zaman kerhaneden çıkma bir malla evlenir: açıksaçık konusarak ona buna saldırır; kafasında tümü di-

sıplin dışı on on iki fikirle, ağlamaklı ve aşağılık biri haline gelir.

«Sömürge birliğinde asker olmadan önce resme meraklıydım. Bir süsleme atelyesinde çalışıyordum, ama zevk için resim yapıyordum. Ofortlar da yapıyordum, bir güzel. Şimdi de bazen resim yaparım, ama gelişigüzel... Beni resim yapmaya iten gücü şimdi cansıkıntısına harcıyorum. Cansıkıntısı etkin yani kısır bir ilham gücüdür. Sanatta edilgin ilham var yalnız, bu edilgin ilham etkin yaratıya yol açıyor, doğal olarak. İyi anlatamıyorum ama, kendimi iyi anlıyorum.»

— Bu akşam birbirimizin söylediğini iyi anlıyoruz, dedi Rabe. İki kişilik çarpışıyor: Jekyll ve Hyde.

— Biz meslekten askerlere gelince, diye devam etti deniz piyadesi, bizler birlik ruhumuzu meydana getiren bir üniformayla yünlü ve renkli iki üç işaret giyinmiş olan hayaletleriz. Sanıyoruz ki, herkesin bakışı şapkamıza dikilen kırmızı yün çıpaya çevrilmiştir. Oysa insanlar bu süslere pek aldırmıyor.

«İçimizdeki ışık, serüven ve kışla ruhumuzu canlandıran ışık, bize aynı zamanda gerçek asker kişiliğimizi gösteriyor. Bir avuç kendinibilmez öğrenciyi saymazsak, bizler iç dünyası peri masallarıyla süslü hayalcileriz. Şarap, düşüncelerimizi bir bayrakla donatır; çalgılı kahvelerin şarkıları bizi kabuğumuzdan çıkarır. Bedenimizde askılarımız, ruhumuzda sesi disiplini altüst eden matmazel Mistinguett'e bağlılığımızla büyülü köylerden geçerken, sırayla bütün güney marşlarını çalan sekiz borazanı izleriz.

«Tatbikat yürüyüşündeki bir taburun düzeni için gerekli protokolün zorunlu kıldığı davranış kurallarıyla sağlanan üç yüz kişisel sıkıntı, at üstündeki kumandanın peşinden gider.

«Senegal'li elli askerin bulunduğu bir karakolda telgrafçı olarak çalıştığım sıralar, savaşçı askerlerin giz-

li gururu sayılan cansıkmtısını rahat rahat gözledim ve araştırdım. Askeri görevlilerde cansıkıntısı nevrasteniyle, dizanteriyle, uyuşuklukla bir arada görülür. Gerçek cansıkıntısı, iri ve alacalı yumurtalarını yalnızca savaşçının kafasına yumurtlar. Rasgele kuluçkaya yatırılmış olan bu yumurtaların herbiri, altı taçyapraklı bir havai fişek görünüşünde patlayarak, temel renklerden birini fışkırtır. Fişekler başucu noktasına çıkar ve dağılır, bütün cinçarpmış askerlerin iççekişlerini kucaklamakta yetersiz kalan kışlanın kristal duvarlarına günün şarkılarını saçar.

«Okuldan çıkışta, cansıkmtısı sızlanır, ıslık çalar, homurdanır, genelevleri dolaşır, kadınların yüzünü kırıştırır ve adamını disiplinli ortama götürür. Onun orada iyi olacağını umarlar.

«Alman İsviçresi'nde insanların eğlenmeyi bildiği kulüplerde işitildiği gibi, soylu bir ilhama dayanan bir koroda kapatılmış on cansıkıntısı vardır orada. Tahta bölmeye vurulur ayaklar, kara ve kalleş güç geçer kapının altından, kışlada ya da kampta çocuksu ve karmaşık bir yılgınlığı yayar. Komşunun budalalığını gören görene. Ama insanların budalalıkları, yüreği sevince boğan, alay ve birlik geleneklerinin kutsal birikimini artıran ne idüğü belirsiz ince bir şeyle süslenmiştir her zaman.

«Cansıkıntısını enine boyuna inceledim. Bu yüzden, bundan altı ay kadar önce, Tonkin'den dönmeden yani, cansıkmtısını bir bilim gibi, bir sanat gibi almaya ve acemi erlere ders diye öğretmeye karar verdim. Neden? Bir, yardımım olsun diye, ikincisi namım yayılsın diye. Askerî metafizik denizinde bir damladan başka bir şey olmayan bir büyük yapıta Marcel Launois adı yazılsın diye.

«Bir muhafız birliğinin yalnızlığı içinde, ki bu birlikte herkes postanenin kapısına gölgesini düşüren sar-

maşığın gölgesinde horul horul uyuyordu, bu tasarımı geliştirme ve ortaya atılması için gereken fiskeyi vurma vaktini buldum.

«Sistemimde ustalaşır ustalaşmaz, bize depo kıtasından gelen acemi çaylaklar arasından öğrenci toplamaya başladım, özellikle genç erleri seçiyordum. Bununla birlikte, bana ders ver diye tutturan yaşlıları da bilirim. Derslerimin değerini anlamışlar. Yaşlıları eğitmek gençleri eğitmekten daha zordur, şaşmaz kuraldır bu. Hemen hemen hepsi cansıkıntısı üzerine çok berbat dersler görmüşlerdi ve bir anlamda cansıkıntısıyla ilgili çok kötü alışkanlıklar edinmişlerdi. Dikkatleri üzerlerine çekebilmek için, olağanüstü bir güçlülüğün kuvvetini saçıp savuruyorlardı haybeden. Cansıkıntısının ince isteklerini karşılayabilecek bir amaç koymak gerekiyordu ortaya.

«İncarnacion denen bir «yavru»nun işlettiği bir meyhanede veriyordum derslerimi. Nuh gibi şarap içiyorduk; hani asma dikmiştir. O efsanevi mucizeyi diriltmek umuduyla, tahtası ingiliz yeşiline boyalı masalara saplıyorduk süngülerimizi, titreterek. Süngüler lirin telleri gibi çınlıyordu. Bunlar hazırlık dersleriydi. Ondan sonra zenci mahallelerinde kıç atıyorduk, oralarda eskiden bizim birliğe girmiş olan lejyonerlere raslıyorduk. Basıyorduk köteği —bu bir deyimdir— Kuzey Afrikalılara. Bu işi gerçekleştirince Aphrodite'deki kızların parasını sızdırıyorduk. Bütün bunlar ağlamasız zırlamasız olmuyordu. Bir yerli asker karakolundan ya da sömürge karakolundan tüymek gerekiyordu ikide bir.

«Baylar, özür dilerim! Gerçek bir deniz eri için Asya, Afrika, Okyanusya ve Amerika birbirine karışır, birbiriyle karışır, Moulin-Rouge prensliğinde ulusal tören kıtasının zamazingoları gibi. Bazen Fas diyorum, tutuyorum Tonkin diyorum. Cansıkıntısının vatanı yoktur. Ancak tek yöne gider, Güney'e. Fas'da kaldığım süre

içinde, bir araya gelen, ortaya çıkan, aşırıya giden tüm cansıkıntılarımızın, parselleyip sattığım bu krallığa doğru aşırıya giden cansıkmtılarımızın kurgusal sonucudur.

«Şimdi şunu biliyoruz, Güney'de bir yerlerde, susuzluk ülkesinden çok uzakta, susuzluğu çınlamanın son noktasına kadar artırarak sıkıntı saatlerinde bizi tanrıya benzeten o küçük aydınlık fikri yaratan eşsiz bir krallık vardı. Gerçekte tanrıydık bizler, manga başına en az üç tanrı düşüyordu. «İçerlerde» çalışan lejyonerlerin ağzının suyu akıyordu bu işe.

«Bir akşam, Güney'deki bu ülkeye, ülkemize gitmeyek arar verdik. Orada kadınların karnının altı mermer gibi kaygandı. Bindik trene, son istasyona doğru. Silâhlarımızla ve bagajlarımızla Güney'e doğru, Güney krallığına doğru, kapıları salkım demetleriyle süslü krallığa doğru yola koyulduk bir güzel. Yirmi kişiydik.

«İçimizden biri sinek sokmasından gitti, bir başkası tüfekle kendini vurdu yanlışlıkla. Bir sabah sipahiler saldırdı bize. Bizde de çalışmış olan eski bir lejyoner, subaya doğru bir mermi attı: genç ve çevik adam yığıldı kaldı eğerin üstüne, sırtı dümdüz oldu kırmızı entarisinin altında.

«Bizimkini zakkumların arkasında helalinden kurşunladılar, ben üç ay yere çakılmakla kurtuldum. Beni bir villaya götürdüler, villa akordeon körüğüne benziyordu.

«İşte böyle, dedi asker. Güney'deki krallığı yitirdim. Artık salkım demetleriyle süslü kapı yok benim için, «Senin için ne kadar ağladım» diye şarkıya başlayan kızın şarkısı yok.

«Bugün, aranızda, karda... Arzularımın bir kantat söylemeye hazır çocuklar gibi beni beklediği başkente beni götürecek olan yolu kaybettim. Orada arkadaşım öldü, zakkum ağaçlarının önünde...»

Askerin yanakları titremeye başladı, burnu beyazlaştı. Elini birden havaya kaldırdı, kısık bir sesle garip garip kekeledi:

— Ağaçların... zak... zakkum ağaçlarının...

BEŞ

«Kambur» ateşi bir kere daha ayarlayarak:

— Bilmiyorum, bütün bunlar bizi nereye götürecek? dedi. Bildiğim, insanlar gittikçe inekleşiyor. Kendi ineklikleriyle kendi kendilerini azdırıyorlar. Birçok defa gözlemledim bunu. Gözlemlerim hiç de iyi şeyler söylemiyor bana.

Michel Kraus başıyla onayladı. Askerin söylenecek sözü kalmamıştı, habire içiyordu, zevk almadan. Jean Rabe burada yitirmekte olduğu değerli zamana yanıyordu. Cebinde yüz kuruşu vardı, hiç bir dış baskı olmadan on saatlik bir uyku çekebilmenin tanrısal mutluluğuna ulaşabilecek durumdaydı.

«Ne boktan iş! diye düşünüyordu. Sandalyeye, divana kıvrılmadan, parayı bastırıp yatağa uzanmak için yüz kuruşun peşinden üç gün koştum, şimdi mutluluk cebime girdi ama, ben mutluluğu yaşamakta geç kalıyorum.»

Yüksek sesle düşündü:

— Ben buna hayvanlık derim.

İki arkadaş, askerle polis-ressam:

— Ne, ne? diye sordular.

— Yüksek sesle düşünüyordum, dedi Rabe, kendi kendimi düşünüyordum, yalnız beni ilgilendiren ufak tefek birçok şeyi.

— «Frédric» şişeyi kaptı geliyor işte. Bu benden. «Frédric» sen kendininkini ödedin, asker de kendininkini ödedi, şimdi...

Gerisini getirmedi.

— Bu şişeyi ben alıyorum, dedi Jean Rabe.

Yüz kuruşluğu masanın üstüne koydu, düşmesin diye parmağıyla itti.

— Paranı sakla, dedi «kambur» ciddî bir sesle. Ne diyorum sana, insanlık inekleşti.

Rabe yüz kuruşluğu cebine koydu, çok belirgin bir sevinçle. Sabırsızlığından çabucak pişman olmuştu çünkü.

Bir kadın sesi, geçmişinin külleri altında sönmeye yüz tutmuş içkici topluluğunu canlandırdı.

— İşte Nelly, dedi «kambur».

Evet, Nelly'ydi gelen. Karla kaplıydı o da. Kuş gibi silkindi. Kumral saçları çıktı ortaya, şakaklarında ve ensesinde ıslanmış saçları.

— Selam Rabe, selam Kraus, hepinize selam.

— Bir bardak bir şey içer misiniz? dedi Kraus gülümseyerek.

— Çok sıcak bir grog * içerim, ayaklarım buz kesti.

Topuğunu yere vurup paspal ayakkabılarını bir çırpıda attı, ayaklarını ateşe doğru uzattı. Çorabının biri delikti, başparmağı dışarı çıkmıştı. Başparmağı, bağımsız küçücük biri gibi ateşin karşısında büzülüp kalmıştı.

— Vermorel'den geliyorum, dedi Nelly. Dostumla randevum vardı.

Son söylediği söze iyice bastırdı.

— Kalabalık mıydı? dedi «kambur».

— Kimse yoktu, diye kestirip attı Nelly.

Çantasından bir sigara paketi çıkardı, herkese uzattı. «Al bakalım, asker ağa» dedi askere. Asker sigarayı

(*) Rom, şeker ve sıcak suyla yapılan içki. (Ç.N.)

başparmağı ve işaret parmağıyla usulca aldı.

Nelly'nin oturuşu uzun sürmedi. Cigarası dudaklarında, fırladı kalktı. Başını eğerek mutfağa indi. Mutfaktan gülüşleri ve fısıltıları geliyordu.

İri yarı, kumral, solgun, çok kibar bir kızdı bu. Yüzü sefaletten, aşktan, uykusuzluktan, durmadan salam-sosis, katı yumurta yemenin, içki içmenin getirdiği mide yorgunluğundan duman olmuştu.

Alman şefkatle arzuluyordu Nelly'yi, sırtına elbise demeye bin tanık isteyen şeyler geçirmiş olan bu yoksul kızın aşırı sefaleti gözlerini yaşartacak kadar gıcıklıyordu onu. Nelly bu durumu genç ressamdan biraz bir şey sızdırmak için kullanıyordu. Karşılığında hiç bir şey koklatmıyordu.

Hem yaman, hem iyi yürekli bir yaratıktı bu. Dansözüm derdi, sonra döner daktiloyum derdi, nasıl gelirse. Gazeteci ve heykelci olduğu da olurdu. Bu meslekler karşısındaki hayranlık dönemlerine göre değişirdi bu.

Öylesine saf saf yalan söylerdi ki, en aptal adam bile dediklerinin tekine inanmazdı. Michel Kraus ona inanma ustalığını gösteren tek kişiydi. Nelly bundan ötürü ona karşı borçlu duymuyordu kendini. Bürosuna gelir gibi gelirdi her akşam bu eski kabareye. Rüzgâr gibi girer, çocukların elini sıkar, en acıklı gevezeliğe açılan verimli imgeleminin sonsuz kaynaklarını işletmeye başlardı.

Nelly'yi ancak onu hiç tanımayanlar arzulayabilirdi. Örneğin Jean Rabe böyle bir şeye hiç mi hiç yeltenmedi. Nelly'ye askıntı olmaktansa, bir yatak serüveninin peşine tek başına düşmeyi yeğ tutardı. Oysa Nelly, oda ayarladığı zamanlar, kaç kere kendisiyle gelmesini önermişti ona. Çok zaman oğlanlardan biriyle ya da kendisine ateşsiz bir atelyede yaysız bir divan sunan yaşlı bir ressamla kalırdı.

Nelly ölü bir yaprak gibi geçiyordu dünyadan, süpü-

rülen sarı bir yaprak gibi. Hiç bir şey görmüyor, hiç bir şey tutmuyordu. Akşamları, «Tavşan»da, birkaç arkadaşın arasında, tasarladığı yaşamı sürdürmek zevkiydi onun. Yaşam öylesine geldigeçti bir şeydi ki, Nelly'nin bir genç kız dünyasında yayılıp gitmesi için bir bardak sulu rom yetiyordu.

Küçük mutfakta tertipsiz ve keskin bir sesin şarkıya koyulduğu duyuluyordu:

Yanınızdan geçerken
Sizi çok güzel buldum
Tatlı gözlerinizde
Sanırım aşkı gördüm.

«Kambur» omuzlarını silkti:

— Bir gün onu karda nalları dikmiş bulacaklar. Kuş beyinlinin biri bu.

Asker, sırtını duvara dayamış, sızmış gitmişti. Kurşun yemişçesine kaykılmış, uykuya dalmıştı. Yarı açık gözkapaklarının arasından, pişmiş yumurta akma benzeyen ağ tabaka görünüyordu.

Nelly'nin gülüşü, gidip yatma konusunda kesin çözüme varmaya hazırlanan Rabe'm kafasını bozuyordu.

— Saat kaç? dedi «kambur».

— Gecenin birini kırk beş dakika geçiyor, diye karşılık verdi Kraus.

— Öyleyse, çocuklar, şişeyi boşaltalım ve yatmaya gidelim. Ve sen asker arkadaş, dedi «kambur» onu dürtüşlemeden, uyan da kışlana dön bakalım. Yatma vakti geldi artık.

O sıra Nelly'nin başı kapının pervazıyla perde arasında göründü. Yüzü bir sıkıntıyı yansıtıyordu: «Gel hele» dedi ihtiyar patrona.

Rabe, dostunun peşinden gitti. Yarı açık kapıdan, eldeğmemiş karla örtülü sokağı gördüler. Kimse geçme-

mişti sokaktan. Tek gaz lambası Saint-Vincent mezarlığının duvarı önünde göz kırpıyordu. Frédéric kapıyı itti, sağına soluna baktı. Saint-Vincent sokağının köşesinde kımıltısız ve sessiz duran sekiz on kişilik bir topluluk gördü.

— Nedir bu? dedi Rabe kapıdan çıkmaya yeltenerek.

— İçeri gir, dedi «kambur», kapıyı itti.

Kepenkleri kapadı.

Rabe, çelik kadar sert meşeden kalın bir kepengin koruduğu kapıyı tıngırdattı.

— Bir hergele topluluğu, dedi patron. Ne istediklerini bilmiyorum, ama burada kalm. Çıkmak doğru olmaz. Ancak üç kişisiniz ve silâhınız yok.

— Ne boktan iş, diye düşündü Rabe, çıngar çıkacak.

— Mutfağın kapısını kapa, dedi «kambur» karısına. Söndürün lambaları. Ben gidip büyük salonunkini söndüreyim.

Yavaş yavaş bir tabureye çıktı, lambayı iyice kıstı. Salonda ortalık seçilmez olmuştu. Pipo dumanlarının kötü kokusu gittikçe ağırlaşıyordu. İki küçük kırmızı ışık nöbetleşe parlıyordu: Michel Kraus'la askerin cıgaraları. Kimse konuşmuyordu.

Gene de Nelly gülmeye çalıştı. Ahmakça güldü.

— Kapar mısın çeneni! diye çıkıştı «kambur» alçak sesle. Ekledi: «Kimseye kapı açmak istemiyorum. Bina kapalıdır. Bunu anlamak çok zor bir şey mi?»

Nelly uslu uslu sustu. Küçük salonla içki tezgâhı arasında, birinci kattaki odalara varan merdivenin başında duran kadınların yanına gitti.

Michel Kraus, pantalonunun ceplerini karıştırdı, bir tabanca çıkardı, tabancayı yanındaki tabureye koydu.

— Bu iş benim işim, dedi «sömürge askeri». Gene

de bu gece dikkatleri üstüme çekmemeliyim.

O sıra kapı vuruldu.

— Arkadaşlar geldi, diye bağırdı genç ve sevinç dolu bir ses. Bébert'in arkadaşları geldi. Birkaç kadeh bir şeyler içmeye geldik ahbap.

Merdivenin basamaklarını birer birer inen «kambur»un ağır ayaksesleri duyuluyordu.

Gri kadifeden bol pantalonunun ağzı ayrık duran cebinden ruhsatlı tabancasının kısa ve kareli kabzası görünüyordu.

— Gidin yatın çocuklar, dedi. Burası kapalı. Saat gecenin ikisi. Yasalara aykırı davranmak istemem.

— Haydi aç, Bébert'in adamlarıyız.

— Aklınızı kullanın, dedi «kambur», sessizce dönün evinize. Soğuk alacaksınız.

— Yeme bizi, dedi birkaç ses.

Bir şeyler fısıldaştılar. Bölük pörçük sesler duyuluyordu gelişigüzel: «Orada diyorum sana... İyi ama... İhtiyar saklıyor onu.»

Daha önce Bébert'den sözetmiş olan genç adam:

— Haydi bakalım ihtiyar, eyvallah, dedi.

— Güle güle çocuklar.

Hafif bir itişip kakışma oldu, sonra sesler silindi. Karda ayak sesleri duymak olanaksız değildi.

«Kambur» kulak kabarttı, tabancasını cebinden çıkardı, tetiği emniyetten kurtardı.

Silâhını yeni ayarlamıştı ki, bir silâh patlaması geceyi yırttı. Sonra camlar şangır şangır indi.

ALTI

Savaş başladı, hem kar ışığında, hem odalara çıkan merdivenin hava akımından korunan bir yerinde duran bir Pigeon lambasının ölgün ışığı altında.

Kapının kepengine doğru iki kurşun atıldı. Kısa bir sessizlik oldu. Sobanın üstündeki ibriğin fokurdadığı duyuldu.

Bir kurşun daha atıldı, birdenbire bir yaylım ateşi başladı. Kiremitler yuvarlandı. Kepenkler kapalıydı ama, kurşunlardan biri büyük salonun camını deldi, küflü ve dayanıklı bir tabloya gelip saplandı.

Michel Kraus, gürültü olsun diye, kepengin baklava biçimi deliğinden ateş etti. Attığı kurşun mezarlığın duvarına yapıştı. Üst katta boğuk bir patlama duyuldu, şimdi de «kambur» ateş ediyordu.

On on iki patlamalık bir yaylım ateşi açıldı. İnce uzun bir ateş tabancaların yönünü belirliyor, eski «Tavşan» her saldırıda bir kere camlarıyla tir tir titriyordu.

Uzun ve keskin bir vınlama geceyi bütün Saules sokağı boyunca tepeden tırnağa yırttı. Yükselen ve zarif bir eğri çizen bir füzeden geliyordu bu ses.

Ona bir başka vızıltı karşılık verdi. Sonra bir sessizlik oldu.

Evde herkes, kulak kirişte, çıt çıkarmadan bekliyordu. Jean Rabe, elleri cebinde, bir aşağı bir yukarı

gidip geliyordu. Ateş açıldığı sırada iki kapı arasına yaslanmıştı. «Ne hayvanlık!» diye düşünüyordu.

On beş dakika boyunca herkes kendi saldırı ya da savunma görevini yerine getirdi. Sonra, «kambur»un, sakına sakına, odasının penceresini açtığı duyuldu.

Rabe sokak kapısını araladı. Nelly, Rabe'm omuzunun üstünden, Rabe'ın omuzuna var gücüyle dayanarak, dışarıya bakmaya koyuldu. Genç adam kendini sıyırdı, çiğnenmiş kara, durgun göğe, küçük Saint-Vincent sokağının karanlık derinliğine baktı. Yandaki evde bütün ışıklar sönmüştü.

— Bak, dedi Nelly, karın üstünde kan var, biri vuruldu demek ki.

Rabe yere baktı, daha iyi görebilmek için eğildi, bütün terası kaplayan koca tahta masanın altında büzülmüş bir adam gördü.

— Vay be! Yaralandınız mı? diye sordu.

— Böyle bas bas bağırmayın, dedi adam. Belki de çok uzakta değiller.

Yeniden canlandırılan gaz lâmbasının sarı ışığında, kapının eşiğinde görünüveren «kambur»:

— Kimdir o? diye sordu.

— Heriflerin izlediği adam galiba, dedi Rabe. Masanın altında. Bilmem yaralı mı.

— Yaralı mısınız? dedi Nelly.

— Hayır, bir cam parçasının üstüne kapaklandım, elimi kestim. Su verin bana, içeriye alın beni. Biliyorum, yakındalar. Beni yol boyunca bütün bahçelerde arayacaklar.

Adam sığındığı yerden çıktı, izin beklemeden kabareye daldı ve tezgâhın önünde durdu.

— Bir rom verin bana, iki tane koyun büyük bir bardağa. Öderim parasını.

Elini bir mendile sardı.

— Söndürün lâmbayı... Ne diyorum size, gene gelecekler.

Ne olduğu anlaşılmayan bir tıkırtı, Saint-Vincent sokağına bakan terasın tahta parmaklığı boyunca kendini duyurdu, leylakların arkasında.

Kapı yeniden kapatıldı, lâmba yeniden kısıldı.

— Vay canına, dedi adam, iyi kurtuldum ellerinden. Derimi yüzeceklerdi. Kaçırdılar beni. Silâhım da yoktu. Üstümde silâh taşımam ben.

Son saatte gelen bu yeni müşteri kırk yaşlarında gösteriyordu. Küçücük bir adamdı, bodur ve tıknaz. Saçları dökülmüştü. Sakalım tam koyvermişti. Bakımsız sakalında birkaç beyaz kıl parlıyordu.

Gri ve kara çizgili bir pantalon giymişti. Ceketi pantalonuna pek ayarsız düşmüştü. Beyaz noktalı koyu renk bir ceketi vardı. Ceketinin kolları ve eteği tiftik tiftik olmuştu, iplikler sarkıyordu.

Rabe'm yüzüne kızararak bakarken, kollarında tiftiklenmiş olan ipleri bir maymun sıcaklığıyla içeri iteledi.

— Haydi Mösyö, dedi patrona doğru bakarak. Konukseverliğinizi karşılıksız gösterecek değilsiniz ya. Bir kırmızı şarap açın bakalım bize, pek soğuk olmasın, kan sıcaklığında olsun.

Sırıttı:

— Gecenin yarısıyla sabahın üçü arasında gözlem yapmayı bilen biri için dünya ilginçtir gene de.

«İnsanların çoğu gecenin yarısıyla günün başlangıcı arasında bir şeyler olabileceğini düşünmezler. Bu kafadan atma bir şey değil: bir anlamda gözlemlenmiş bir gerçeklik bu. Diyeceksiniz ki, be adam, ne bok yiyordun sokaklarda, üstünde bu kibar insan giysileriyle, sabahın ikisiyle üçü arasında? Ha, bakın söyleyeyim: bu ancak beni ilgilendirir...»

Nelly:

— Haydi canım, size bir şey soran oldu mu! dedi cırlak cırlak.

Adam, sevinçli bir sesle:

— Ooo, pek sert biri bu, dedi.

«Kambur» şişeyle geldi. Uyumak istemiyordu. Kendini uykuya bırakmak için gündüzün koruyuculuğunu bekliyordu. Adam, Nelly'nin bardağını doldurarak başladı kendi işini kendi görmeye.

— Yok, ben şarap istemem, dedi genç kız. Bana bir benediktin ver «kambur» dostum.

Adam yüzünü buruşturdu, kınayıcı bir ses çıkardı, Nelly için doldurduğu bardağı aldı, yavaşça «Madam ağzının tadını biliyor» dedi.

Benediktini sundu, bardağı ağzına kadar doldurdu dikkatle.

Nelly küçük bardağa uzanırken, adam:

— Dayanın bakalım, dedi, yoksa yazık olur.

— Sağlılığına esmerim, dedi Nelly.

Bardağı aldı, adamın burnuna doğru uzattı, sonra içti.

— Çok dik kafalı, dedi adam. Neyse, iş tatlıya bağlandı, içelim bakalım. Haydi, sayın patron, bardağınız burada. Kapı sıkı kapalı mı? Adamlar bu şişeyi gavur etsin istemem.

— Artık gelmezler, dedi Rabe.

— Çıkmak için günün doğmasını bekleyelim, dedi asker, çünkü herhangi bir dalaşın içine girmek istemiyorum, hele bugün. Üç saate kadar sivil olacağım.

— Ne güzel, dedi Rabe başını sallayarak.

— Siz hepiniz sanatçısınız, Matmazel de, dedi adam. Ben sanatçı değilim. Paris yakınlarında kasaplık yapıyorum. Ama sanatı severim, özellikle müziği, klasik müziği de. Özellikle dinsel müziği severim. Ruhumu uyan-

dırır ve beni alır nerelere götürür. Kafamızın arkasında küçücük bir fikrimiz vardır hepimizin. Ama hepimizin. Bu fikri biz iyi tanımıyoruz. Ölü doğmuş bir danaya, bir cenine, yumurtadan çıkmış civcive benzer bu fikir. İnsan, harcamalarında, bu fikre normal ve güçlü bir yaşayış kazandıran ürünü bulmaktan kaçınmalıdır, o güç ki bir öküzün başında ve boynunda bulunan güçten daha büyük bir güçtür. Aklınızı boynuzlarıyla dağıtan bir fikir. İşte bulmaktan kaçınmamız gereken şey. Kimisi için kadındır bu, benim gibi kimileri için de o arddüşünceye istem ve devinim kazandıran müziktir bu. Çok bayağı insanlar için de kandır. Kan, ahmakların beynini çalıştıran bilinmedik bir gücün eşsiz açınlayıcısıdır. İnsan hayvanlaştıkça hayalgücü eşsizleşir, ve doğal olarak şaşırtıcı olur. Ben bunu gördüm. Her çarşamba iki öküz, iki dana, iki koyun öldürürüm. Kanın değerini bilirim, yansılarını, kokusunu bilirim, salhanenin dörtduvarı arasında birbirine çarpan fikirleri bilirim. İnsan düşüncesinin arka odasıdır bu. Hepimiz, düşüncemizin karanlıklarından uzakta, insanın burnunu düşüren bir salhane taşıyoruz. Bazen, ama arada sırada iyi kokar. Çünkü, siz de benim kadar bilirsiniz, hepimizde küçücük bir köşe var, biz bu köşeyi birazcık kendimize özgü kılan şeyi yerleştirmekte kullanıyoruz. Aile anıları var (sesini alçalttı), çocuklar var. Zaman zaman içerilere doğru bakmayı severim. Ellerimi temiz çamaşırlarda, kaynatma kokan kurumuş çiçeklerde gezdirmeyi severim. Salhaneden döndüğüm zaman ellerime tazelik gerekir.

— Sizi kaçırdılar mı? diye sordu Jean Rabe.

— Evet, evet, çıkarken paket gibi çaldılar beni... sokakta.

Cümlesini tamamlamadı. Ama «Sokakta» diye tekrarladı yumuşaklıkla. Korkunç elleriyle okşadı sakalım yavaş yavaş.

— İnsan geceler boyu o arka odayı düzenlemek ister, içini tutan o hayal koleksiyonlarını sokağa atmak ister. Bir arka oda, tertemiz, bir güzel havalandırılmış, tam tamına sokağa bakıyor, her köşesine sinmiş havayla, sayın Matmazel ve Mösyöler, size önerdiğim ülkü bu işte.

Nelly, kasaba doğru göz kırparak Jean Rabe'a baktı. Kaşının üstünde bir yere vurdu eliyle.

— Vay canına, dedi Rabe yavaşça. Bu da onlar gibi, öbürleri gibi. Ses dalgaları ayarsız. Demek ki onu da anlayamayacağız.

«Kambur» adamın sözlerini dikkatle dinlemiş ama hiç bir şey anlamamıştı. Sordu: «Elinizin yarası nerede, göremiyorum?»

— Ah, dedi kasap eline bakarak. Hâlâ onu mu düşünüyorsunuz? Yaralandığımı sandım. Heyecan, kaçış, düşüş, hepsi bana bu izlenimi verdi.

— O sizin kanınız değil miydi? dedi Alman.

— Olabilir de. Salhane, sokak, hepsi imanına kadar kanla doludur, bu gece. Belki de bunca ayrıntının görünmesini sağlayan kardır. Kandır çok şeyi «hazırlayan». Paris'te küçük bir cinayet işleniyor, efendim, zavallı bir adamı, zavallı bir kızı, boğazlıyorlar, karınlarını deşiyorlar, parçalıyorlar, şehir kıpkırmızı kesiliyor. Bu tamam. Yayılan kan, bütün polis karakollarında alarm zili gibi çalıyor. Davaya bak, caniyane bir biçimde sokağa ve bir odaya saçılmış bulunan, gene de patırtı etmeden duran bir damla kan, rüzgârda inleyen telgraf telleri gibi inliyor katilin yanında.

Kasap bir süre düşünceli kaldı, sonra şöyle dedi: «Yalnız kulağı sağır katiller var.»

— Bu çeteye nasıl rasladınız? dedi «kambur».

Adam birden başını kaldırdı:

— Nasıl? Al sana soru. Beklenmedik sorular sormakta usta mısınız? Nasıl? Ben biliyor muyum ki? Kar-

da dörtnala giden bir kurt sürüsüne nasıl raslanırsa öyle raslamışımdır. Aynı durum: kar var, kurtlar var. Ve ben, onların kurbanı, kaldırmışım tabanları koşuyorum, paketim kolumun altında, gözlerim yuvalarından fırlamış. Yolda, Chevalier-de-la-Barre sokağının köşesinde, evet orada, bana ateş ettiler. Önümde, ağım kuyusunun demir kapağında vınladığını duydum kurşunun. Adamların hepsi de kurda benziyordu, adımları yumuşak ve inatçıydı. Koşuyordum ve ölümün sıcak soluğunu ve buzlu dişlerini ensemde duyuyordum. Elimdeki paketi bacaklarının arasına attım, hiç düşünmeden küçük yola, sola saptım, sonra çıktım. Kabareyi gördüm. Kapıyı çaldım ama duymadınız. O zaman o koca masanın altına kaydım, karda, karanlıkta. Bütün patırtıda hazır bulundum, durmadan şöyle diyordum: «Tanrı'm, gösterme beni onlara, göster gücünü, gözlerini bağla onların.» Görmediler beni.

— Desenize, Tanrı duanızı kabul etti, dedi Kraus.

Küçük kasap, kuru bir sesle:

— O başka mesele, dedi.

— Ne nereden geldiğini bilirim, ne kim olduğunu, dedi «kambur» sert bir sesle. Ama bu gece yakayı iyi kurtardığın belli. Seni tanımak da istemiyorum, açmaz bu. Gün doğuyor, sallan bakalım. Vakittir. Teşekkür etmen gerekmez. Bir daha buraya gelmeyi de çıkar aklından, açmam kapıyı. Senin kafanı hiç beğenmedim.

«Kambur» kalktı, Rabe onun elini sıktı. Askerin tahta masaya çarpan süngüsünün çıkardığı ses duyuldu.

Solgun gün, büyük salona doluyordu, ardına kadar açık kapıdan.

Sabahın havası geceyle, sefaletin ağırlığıyla çöken omuzları donduruyordu. Sefaletin ağırlığı doğan günle birlikte çöküyordu omuzlara.

— Hoşça kal ihtiyar «kambur», dedi Rabe, nereye gittiğimi bilmeden gidiyorum.

— Hoşça kal, dedi öbürleri de.

«Kambur», küçük evinin önünde, ayakta, havayı kestirmeye çalışan bir tavşan gibi, karda uzayıp giden çizgiyi gözledi.

Sağına soluna baktı, soğuk havayı derin derin çekti içine. Kaberesine girdi. Özenle kapadı kapıyı içerden.

YEDİ

Küçük bezgin topluluk, gecenin ortasında bitiveren sefil bir köpeğin peşine takılmış giderken, Ravignan alanında bir otelin önünde durdu. Rabe bu otelde üç günlüğüne bir oda tutmak istiyordu. Her gün için bir frank ayırdı kafadan. Sarp ve çorak bir kış gününe tırmanabilmek için ancak iki frankı kalıyordu geriye.

Askerin, kasabın ve karşıda eğri büğrü tahtalardan yapılmış bir atelyede kalan genç Alman'ın elini sıktı.

— Nerede yatmalı bilmem ki? dedi Nelly.

— Öyleyse benimle kal, dedi Rabe.

Asker ve kasap otelin kapısı önünde karşı karşıya oturdular.

Nelly ve Rabe yatar yatmaz uyudular.

— Bu kızda kafa yok, dedi kasap, benimle gelseydi ne iyi olurdu kendisi için... neden dersen, ben iyi iş yaparım. Şu paket işi canımı sıkıyor... Neyse... Eyvallah diyelim.

Askere elini uzattı, Moulin de la Galette yönünde küçük adımlarla uzaklaştı.

Asker yalnız kaldı. Ne yapacağını hiç bilmiyordu. Kaputunun içinde donuyordu. Cebindeki bozuklukları saydı. Birini kara düşürdü, birkaç dakika aradı. Cimnastik yapar gibi yürüdü Faulvet barına doğru. Barın patronu demir darabayı gürültüyle kaldırıyordu.

Genç Alman, yerine yerleşen ilk kişiydi, atelyesinin penceresinden askerin sinsi sinsi tüyüşüne bakıyordu.

Kasap, evine döndü. Evi Caulaincourt sokağında, ağaçlar arasındaydı. Bir oda, bir mutfak ve döşemesi taşla kaplı küçük bir dükkândan meydana gelen ufacık ahşap bir evdi bu. Demir çengellerde birkaç parça et asılıydı.

Ağaçlık alanın daracık yollarından birine açılan dükkânın giriş kapısının üstünde, siyah zemin üzerine kaba beyaz harflerle dükkânın adı yazılmıştı:

İSABEL

Dükkânın tek penceresinin camlarına, ispanya beyazıyla, şu sözleri işlemişlerdi:

Kalite kasabı - Hesaplı satış
İndirimli fiyatlar

Adı İsabel olmakla birlikte herkesin kolayından Zabel dediği ucuzcu-kasap, dükkânının kapısını açtı, içeriyi havalandırdı, ortalığa bir iki süpürge çaldı, daha önceden yonga ve kömür doldurulmuş olan küçük sobayı ateşledi. Küçük soba bir solukta gürüldemeye başladı. Zabel, sıcaktan kıpkırmızı kesilen borunun karşısında, soğuktan uyuşmuş elleriyle dolaştı memnun memnun.

Kapıda küçük bir kızın sesi duyuldu:

— Mösyö Zabel, bana on kuruşluk biftek verin. İyi

olsun. Madam Lornoy için.

— Ah, ah! dedi kasap. Ah, ah! Madam Lornoy her zaman bonfile alır.

— Bilmem Mösyö, dedi çocuk.

On yaşlarında, bol saçlı kumral bir kızdı bu, kirli ve güzel yüzünde kömürle işlenmiş parmak izleri vardı.

— Al bakalım bifteğini Matmazel... Ah, ah!

Uzaklaşan kızı daha iyi görebilmek için kapının önünde durdu Zabel. Elini gömleğinin yakasında gezdirdi, yakayı gevşetti, sağına soluna göz gezdirdi.

Saatine bir göz attı. Sekizdi. Zabel, işi başından aşkın adam tavrıyla saatini çabuk çabuk cebine indirdi, sakalının alt dudağının altına raslayan kıllarını ısırdı.

Kararını verince, kasap önlüğünün yerine asmış olduğu ceketini aldı, ceketi şöyle bir gözden geçirdi. Kan lekeleri vardı cekette. Ilık suyla ve sabunla iyice yıkadı ceketi. Hatta bir et bıçağıyla yer yer öyle kazıdı ki, yabanlık ceketin eteklerini çektirdi. Bıçağı dikkatle inceledi, bıçağın çeliğine, sapma, bileziğine oyulmuş marka harflerinin çukurlarını inceledi.

— Olmuş, dedi.

Bıçağı kütüğün üstüne, öbür bıçakların yanına attı. Kütüğün üstünde kedi ve köpek payları yığılmıştı.

Zabel iç geçirdi ve yatağın üstüne oturdu. Elinde dana derisinden koca bir cüzdan vardı. Cüzdanı usulca açtı, paraları başparmağıyla işaret parmağı arasında eze eze saydı. Bin franklık on kadar kâğıt para vardı cüzdanda. İki kere saydı. Hepsini bir iğneyle tutturdu, cüzdana yerleştirdi, cüzdanı da boş bir püro kutusuna özenle koydu.

Zabel yola doğru kulak kabarttı. Oturduğu yataktan, dükkânının kapısını, yaprağını dökmüş fındık ağaçlarıyla çevrelenen yolu, yolun Caulaincourt sokağına kavuşmadan önce yaptığı dönemeci görüyordu.

Hiç bir şey işitmiyordu. Ağaçlıkta oturanlar uyku-

daydılar. Pekçoğu için, kış günleri, yaşanamayacak kadar uzundu. Zabel odasında döşemenin bir parçasını kaldırdı, püro kutusunu boşluğa yerleştirdi, sonra döşemenin parçasını yerine koydu, parçayı tam yerine mıhladı, boşlukları tozla doldurdu.

Burada bir süre kendi başına düşündü. Düşünmekten yorulunca tütüncü dükkânına bir şeyler içmeye gitti. Kahvaltılık bir şeyler almak için birkaç kadın girdi dükkâna.

Herkes zamanın kötülüğünden yakınıyordu. İşler böyle kötü giderse ben de dükkânı kapamak zorunda kalacağım, diyordu Zabel de.

— Ucuzluk yapmasam çoktan aç kalırdım. Yalanım varsa...

İsabel, kahvaltısını bitirip kahvesini içtikten sonra, üç göz odalı evinde, hayvanat bahçesinde bir leopar gibi gezinmeye başladı. Yüzünü kıpkırmızı eden bir öfkeyle düşünüyordu. Cüzdanı sakladığı yeri birkaç kere yokladı. Akşamın karanlığı odayı yıkıcı bir karamsarlıkla süsleyince, ortalığı aydınlatmak için bir lâmba yaktı.

Kasap, daha sonra, dükkânın iki lâmbasını yaktı. Lambalar, erimeye başlayan karların üzerine kirli sarı bir ışık düşürdü. Dar sokaktan bakan biri, beyaz tahta tezgâhın arkasında, tavana asılı iki dizi koyunun arasında üzgün üzgün duran İsabel'i görebilirdi. Burnunun ucunu garip garip kımıldatıyor, bıyığını çiğniyordu. Dokuz buçuk olunca, Mösyö İsabel iki lâmbayı söndürdü ve dükkânını çalımla kapadı. Karanlıkta sabırla bekledi.

Kapıyı çaldılar.

— Kim o?

— Yattınız mı?

İsabel sesi tanıdı. Özel yaşayışı dolayısıyla Salak Kahbe diye adlandırılan bir komşuydu bu.

— Işıksız mı yatıyorsunuz Zabel, tavuklar gibi?

— Evet, dediğin doğru, tavuklar gibi ışıksız yatıyorum

— Eh, iyi geceler öyleyse, ben gideyim. Biraz ciğer alacaktım ama, artık yarına.

Kız çekti gitti.

Zabel ellerini oğuşturdu sevinçle. Şimdi bu ağaçlıkta herkes Zabel'in ışık yakmadan yatma alışkanlığında olduğuna inanacaktı.

Biraz daha bekledi. Sacré-Coeur'de saatler on'u çalınca, odasının bahçelere bakan penceresini usulca açtı. Bir sağma bir soluna baktı, setten indi, ayakyolu diye kullanılan sundurmanın arkasına sessizce atladı.

Boş caddeyi geçti, duvar boyunca yürüyerek küçük ahşap bir evin önüne geldi. Bu ağaçlık kesimde bütün evler böyleydi. Ev leylaklardan ve mürverlerden bir çitle korunuyordu. Zabel çitin karanlığına gizlendi, oraya kadar görünmeden geldiğine inandıktan sonra, anahtarı kilitte yavaşça döndürdü. Kapıyı içeriden kapadı, bir kibrit çaktı, kibrit yanmadı, bir daha, bir daha, bir daha çaktı. Dördüncüsünde yandı kibrit. Zabel mumu yaktı, mumun titrek ışığı ortalığı aydınlattı.

Soluğunu tuttu, vücudunun bütün ağırlığını bir ayağının ucuna vererek, hiç kıpırdamamaya çalışarak, kulak kabarttı. Odada, yanında yöresinde her şey yerli yerindeydi. Darmadağınık bir yatak - divan, üstünde kâğıtlarıyla mahun bir masa, beyaz tahtadan bir başka masa, sorgun ağacından bir koltuk, iki hasır iskemle, meşe ağacından bir dolap... bütün mobilya bu kadardı. Sarı çizgili kâğıtla kaplanmış olan duvarlarda birkaç tablo asılıydı. Tablolar pısırık ve yeteneksiz bir sanatçının çabasını ortaya koyuyorlardı. Bu tablolar, *Petit Journal*'in resimli ekinden alınma renkli resimlerin kötü kopyalarıydılar.

Zabel yavaş yavaş yatıştı. Davranışlarındaki katılık

büyük bir hantallığa bıraktı yerini. Tedirginlik uzun sürmedi. Kendi evinde gezinen birinin gevşek ve durgun adımlarıyla, dolabın yanında kara bir uçurum gibi açılan, korkunun miyavlayan bir kurtçuk görünümünde dolaştığı kara bir uçurum gibi açılan mutfağa daldı.

İsabel pek güzel girdi mutfağa, evden biri gibi. Odun kömürü fırınının üstündeki tahta tabladan bir gaz lambası aldı, dolu olduğundan emin olmak için salladı lâmbayı, sonra onu mumla yakmak için odaya döndü.

— Kibriti boşa harcamayalım, dedi alçak sesle, korkunç bir gülümseyişle.

Mutfağa döndü yeniden ve gömme dolapta araştırma yaptı. Bir parça ekmek buldu, bir kutu da sardalya balığı; sardalya balığını açtı. Bir litre beyaz şarap buldu bir de, birazı içilmiş. Hepsini yatak odasına götürdü. Örtüyü yaydı.

Sardalyaların yarısını bir çırpıda gövdeye indirdi. Ekmeği bıraktı. Bir büyük bardak şarap içti. Yüzünü ekşitti.

— İyi, diye mırıldandı. Yarın taze et getiririm.

Eşyaya bir daha göz attı, yeniden denklendi, odanın aydınlık olduğu, yani içerde insan bulunduğu dışarıdan kolayca görülebilsin diye pencerenin perdesini biraz araladı.

Evden çıkacağı sırada, bir çiviye asılmış koca bir fötr şapka ilişti gözüne. Şapkayı aldı, alt dudağını öne doğru uzatıp somurtarak şapkayı şöyle bir tarttı. Melon şapkasını çıkarıp bu şapkayı giydi.

— Ufak bana bu, dedi.

Şapkayı çiviye asar gibi yaptı, caydı, ceketinin altına sakladı.

— İyi, iyi, all right, dedi.

Çıktı, yavaşça kapadı kapıyı, geldiği yola yeniden koyuldu, evine gene pencereden daldı.

Odaya girince, fötr şapkayı makasla kesti, parçalarını sobaya attı. Ateşi canlandırmalıydı. On beş yirmi dakikanın içinde kül oldu şapka.

Mösyö Zabel üstünü çıkarmadan uzandı yatağına. Ama ayakkabılarını çıkarmış, iki yün örtüyle birlikte pılıyı pırtıyı üstüne çekmişti.

Kasap gün boyu müşterilerine yakına yakına yaptı işini.

— İki yakamız bir araya gelmeyecek, gelmeyecek, diye inliyordu.

Yalnız kaldığı zaman gidip yatağına oturuyor, kollarını bacakları arasında sallayarak içinde on bin frank bulunan cüzdanı sakladığı yere gözlerini dikiyordu.

Çarşambaları erkenden salhaneye et almaya giderdi. Kötü kan kokusu ona onur ve övünç verirdi. Hayvan kesiciliği yaptığı zamanlardan tanıdığı öbür kasaplarla çene çalmayı pek severdi. Parmaklarını ayırarak güçlü ellerini gösterirdi.

Öbür hayvan kesiciler onu iyi tanırlardı, İnek Zabel derlerdi ona, onunla seve seve içki içerlerdi.

Zabel, Montmartre'a, evine dönünce, soğuk moğuk demez gezintiye çıkardı, gömleğinin kolları dirseğe kadar tiftiklenmiş, kel kafasında beyaz çizgili kırmızı pamuk şapka. Boynuna kanlı bir mendil sarardı, fular gibi düğümlerdi mendili. Buram buram ılık kan ve işkembe kokardı. Tütüncü dükkânına beyaz şarap içmeye bu halde giderdi.

— Al, derdi patrona, al sana maydanozlu bir dana pirzolası, bir tadına bak da konuş bakalım.

Kırklık bir adamdı patron, zayıf ve sokurdu.

Sorardı:

— Nedir bu yahu?

— Sen hele bizim beyaz şarabımızı ver bakalım.

Zabel bardağını yudumlar, o arada bir sigara sarardı. Hamarat ellerine, özellikle de tırnaklarını zıh gibi çevreleyen pıhtılaşmış kan çizgisine bakardı.

Çıkardı, ekmeğini, gazetesini alırdı, salhaneci cüppesiyle çalım atardı herkese, bu ona sekiz gün yeterdi, dönerdi dükkânının tedirginlik veren kokusuna.

Gece keşfine çıkışının ertesi günü çarşambaydı. Her zaman olduğu gibi salhaneye gitti, salhaneden dönünce beyaz şarabını içmek üzere tütüncü dükkânının yolunu tuttu.

Taksi şoförü Tonio Biffi, rus kasketini geriye yıkmış, kısa esmer bıyıklarım memnun memnun sıvazlayarak içkisini yudumluyordu.

— Sen bu adama içki veriyor musun? dedi patrona hoşnutsuz bir şaşkınlık içinde görünerek.

— Ah! dedi Paul yani patron, Nouméa'da tanışmıştık.

Bu yarenlik bitince, Biffi kocaman elini uzattı kasaba. Kasap, ağzı kulaklarında, memnunluktan gevşemişti.

Biffi'nin bardağına doğru göz kırparak:

— İçki veriyor musun buna? dedi.

Bu ufacık kasapla her konuşuşunda olduğu gibi, koruyucu bir sesle sordu Biffi:

— Kardeşlerini mi boğazladın? Ya da kızkardeşlerini? Bak şu hayvana! Kan içinde namussuz! Yıkanabilir mi sanıyorsunuz? Bak şu domuza bak. Öldürme işini iyi beceriyorsun ama, açmaz bu beni... E, Norbert'i gördüğün var mı?

İsabel'in burnu İsabel'den önce içti içkiyi. İsabel başını kaldırdı:

— Daha dün gördüm. Konuşmadı benimle. Giardon

sokağından ruh gibi geçiyordu. Çağırdım, cevap vermedi.

Bir tütün paketi uzatırken, Paul:

— Beş altı gündür hiç görmedim onu, dedi.

Tonio Biffi diretti:

— Norbert'in beş altı gündür buraya gelmemesi çok ilgi çekici.

Başını önündeki absent kadehine eğdi ve Zabel'in parıltılı bakışım görmedi. Bu bakış Biffi'nin kafasının arkasını burgu gibi delmekteydi.

Paul, omuzlarını kaldırarak:

— Deli bu be, dedi, çatlak bu.

— Biraz var bunda, ne dersen de, dedi kasap.

— Dediklerine bakılırsa çok para var Norbert'de, az zaman önce indirmiş cebe. Belki de beş gündür vur patlasın çal oynasın, daldı eğlenceye... İyi ya, o zaman dostlarını çağırırdı... Ne diyorum ben be? Kafaya bak! Zabel onu daha dün görmüş ya...

— Dün akşam, Mösyö Biffi, dün akşam ışık vardı odasında.

Bu sözleri az önce gelmiş olan, bu konuşmayı başından beri dinleyen, bu arada posta pulunu zarfa yapıştırmak için tükrükleyen biri söyledi.

— Evine gidip «King Dick» anahtarımı alayım ondan, dedi Biffi. Haydi artık, ben voltamı alıyorum, Passy'den bir müşteri almam gerekiyor. Hoşça kalın...

— Ne herif! dedi Zabel şoför çıkar çıkmaz.

Ve Paul'e, yani patrona seslendi:

— Söyle bakalım, öğlen için yağlı bir but ister misin?.. Getirebilirim yani.

— Getir ya. Sonra da bana kazığını atarsın.

— Oldu, anlaşıldı.

İsabel, eve dönmeden önce o dar sokaktan, bir akşam önce girdiği o tahtaları narçiçeği boyalı evin önünden geçti.

Bu ev, Moskof diye tanınan Norbert'in eviydi. Norbert'e Moskof derlerdi, ezik burnuyla, çıkık elmacık kemikleriyle tatara benzediğinden.

Kışın karanlık günlerinde bu ev insana iyi yerinden sıkı bir karamsarlık yükleyebilirdi. İnci rengi süslemeyle, karla, kar çözüntüsüyle, çamurla, rüzgârın önünde koşturan ve parmaklıklara takılıp kalan eski gazetelerle eşsiz bir uyum kuruyordu. Kocaman ölü bir ağaç örtüyordu onu, romatizmadan iki büklüm olmuş dallarıyla.

Küçük evin önüne gelir gelmez durdu Zabel ve var gücüyle bağırdı: «Norbert! Hey, Norbert! Bir isteğin var mı?» Biraz bekledi ve yüksek sesle, «Evde yok!» dedi.

Pencereye yaklaştı, üstüne düşeni yapmış olmak için camı tıklattı, akşam yaktığı mumun sönmüş olduğunu gördü.

Ellerini oğuşturdu ve dükkânına döndü.

Mösyö İsabel bir hafta her akşam aynı yoldan geldi, gece için mumu yakmaya, yatağı dağıtmaya, örtüyü yaymaya, masanın üstünde akşam yemeği kalıntıları bırakmaya.

Sekiz gün evin çevresini ve evi gözetledi güzelce.

Gündüzleri bazen kararlı adımlarla kırmızı barakaya kadar geliyor, kapıya ya da pencereye vuruyor, sabırsızlığın hafif bir öfkeyle iç içe girdiği bir sesle Norbert'i çağırıyordu.

Mahallede Norbert'in garip tutumunu konuşuyordu herkes. Norbert gündüzleri toz olmakta, gece vakti evine dönmekteydi. Eve gelen konuklara kapıyı açmıyordu.

— Dostum, diyordu Biffi, zartzurtu seven adam değilim ben. Norbert'e yolda raslasam, tutar çıkışır mıyım ona! Bu ibne dostlarına kapısını bile açmıyor, tamam mı. Gecenin saat birinde evinin önünden geçiyorum dün. Kendisi evde, ışığı görüyorum. Kapıyı çalıyorum. Cevap yok. Daha fazla diretmedim, yoksa gökdelenini yerle bir edecektim.

Zabel, yapmacıklı bir tatlılıkla:

— Cevap bile vermiyor, dedi.

Sekizinci akşam, normal töreni yerine getirdikten sonra Norbert'in evinden çıkarken, ağaçlardan birinin kımıldadığını işitir gibi oldu Zabel. Yüreği küt küt attı, karanlıkta tahtalara uzandı. Soluğunu tuttu, manzarayı derinden derine, sabırla, en ince ayrıntısına kadar ta-

radı bakışlarıyla.

Ağacın ölü dalları üzerinde bir insan gölgesi gördü. Tanıdı Tonio Biffi'yi. Tonio Biffi de gecenin karanlığında evi dikizlemekteydi.

SEKİZ

Sömürge askeri, iki eli kaputunun yan ceplerine sokulu, Faulvet barına daldı, bir sıcak kahve istedi, ayçöreği çanağına elini daldırdı. Üç tane ayçöreği aldı, bardağın yanına koydu çörekleri, henüz sabunu kurumamış tezgâhın üstüne.

Garson, bir tabağı kurularken:

— Askerlik ne kadar oldu? dedi.

— Yarından sonra sıfır, diye cevap verdi asker. Ne meslek be!

Süngüsünü yerinden çıkardı, salona fırlattı.

— Ben böyle mesleği...

— Bokunu çıkarma, dedi tezgâhtaki garson. Güne böyle başlarsan öğleye doğru ağzını düzlerler senin.

Asker gitti aldı süngüsünü, yerine yerleştirdi, dişlerini sıkarak mırıldandı:

— Keratalar!

Parayı tezgaha öfkeyle fırlatarak kahveyi ve çörekleri ödedi.

Sabahın sekiziydi.

Asker, Abbesses sokağıyla Ravignan sokağının kesiştiği yerde, kaldırımın kenarında kımıltısız ve sakınık durarak, burnunu av köpeği gibi sağa sola çevirdi gideceği yönü kestirmek için. Birden, dosdoğru, Elysée-des-Beaux-Arts geçişine doğru yürüdü.

Elinde filesiyle giden bir küçük kız, yumulu bir kâğıt parçasını askere fırlattı, biraz hergelece biraz çocukça güldü, sonra bol saçlarını geriye atarak tüydü.

Asker yavruyu görebilmek için döndü. Çocuk merdiveni dörder dörder tırmandı, sonra yolun dönemecinde tozoldu.

Asker yürümek zorunda olduğu yolun birinci kesimine varmıştı.

Bir marş tutturdu ıslıkla.

Kepenkleri kapalı küçük dükkânın kapısı aralandı.

— Sen misin? dedi bir ses içeriden.

— Benim.

Asker kapıyı itti ve küçücük bir elektrikçi dükkânına girdi. İçerisi karanlıktı. Bakır tellerin yumakları ve ampul dolu karton kutuların arasında zayıftan bir delikanlı seçiliyordu, üstünde mavi bezden bir önlük vardı. Gri yünden kalın kazağının dik yakasına gömülmüştü boynu.

— Kepenkleri açayım, geliyorum, dedi adam.

Kepenkler açılınca, küçük bir transformatörün, kırmızı bir tahta lâmbanın, yalıtkanların, koca bir izoleband yumağının fırlatılmış olduğu zavallı bir vitrin çıktı ortaya.

Bu zenginliklerin sahibi, dükkâna girerken:

— Oldu işte! dedi.

Otuzluk bir adamdı bu, oldukça değişik bir yüzü vardı, uçları kesik kırmızı kısa bıyığı dudağını belirginleştiriyordu.

— Namuslu yaşamaya karar verdim, dedi asker... Anlıyor musun Toto, dostum, üstbaş isteyecektim. Öğlene, asker kaçağı olarak Lourcine'e gideceğim.

— Üstbaş var canım, dedi elektrikçi. Arkada, odam da soyunup giyinebilirsin. Asker giysilerini paket edersin, birlikte götürürsün. Elli frank vereceğim sana. Bütün yapabileceğim bu kadar. Sonra çeker gidersin. Ben

burada mimlenmiş biriyim.

— Senden daha çoğunu istemedim, Toto. Sen de bana ihtiyacın olduğu zaman, ne konuda olursa olsun, bir işaret çek yeter, nerede olursam olayım gelirim... Biliyor musun, bu sabah sana gelirken beni yüzüstü bırakmayacağını biliyordum.

— Evet, dostum, bir anarşist gazetesi meselesinden mimlenmiş durumdayım. Şimdi bunu sana anlatmaya kalksam uzun sürer. Yalnız şu kadarını söyleyeyim, iki günün biri herhangi bir bahaneyle kapıma dayanıyorlar, herifi ilk gelişte tanıdım, inan bana. Ben kendi payıma korkmuyorum, ben gardımı almışım. Ama gelip seni burada bulurlarsa ya da asker pırtılarını görürlerse, ikimiz için de iyi olmaz bu. Ha, bak ne diyeceğim. Tuyen-Quang'ı hatırlar mısın? Orada bir kadın vardı, Légion'un orospusu. Tanırsın. Biliyor musun nerede? Hayır mı? Bil bakalım ne oldu? Passy'de buldum onu. Vignes sokağının malları arasında iyilerdendir. Vignes sokağına elektrik işi yapmaya gitmiştim, bundan altı ay önce. Onu fellik fellik aradığımı mı sanıyorsun? O beni tanıdı. Parmağını dudaklarına götürdü, çeneni kapa demek istedi. Hiç bir şey söylemedim elbette. Neyse, al bir ceket-pantalon sana, yeni daha, sana iyi gidecek, bir de iç çamaşırı, bir de don, bir de kasket, bu da para. Yollan bakalım.

Bütün bu yığını yatağının üstüne fırlattı. Asker çabuk çabuk değiştirdi kılığını.

Giyinme işi bitince, asker bir elektrik işçisine döndü. Arkadaşının giysileriyle birlikte mesleğini de üstüne geçirmişti. Üniformasını ve süngüsünü koca bir paket yaptı.

— Bunu nereye sıpıttırsak? dedi başını sallayarak.

— Nereye istersen, ama buraya değil. Bak, adın ne olacak?

— Doğru ya, dedi asker.

Bir an duraladı:

— Adım...

Cebinden bir asker karnesi çıkardı, kendinin değildi ama.

— Adım... bakalım neymiş... Ernst, Jean-Marie, geçen yıl terhis olmuş, Mühür, imza... Eh, hoşça kal bakalım...

Arkadaşının elini sıktı ve gri kâğıda sarılı pufla gibi paketiyle soğuk havaya daldı.

Ernst Jean-Marie, Doğu garına gitti. Netameli paketini emanete bıraktı.

Yükünden kurtulmuştu, memura kurnaz kurnaz bakıyordu. Görünür bir memnunlukla şöyle düşündü:

«Gelip almazsam, bir yıl bir gün sonra senin olur.»

Kendisine pek bayağı anılardan başka bir şey bırakmamış tekdüze ve sinsi kuzey afrika topraklarında geçen on yıllık askerlik yaşamını temsil eden bu paketten kesinlikle kurtulduğunu anladıktan sonra, birdenbire üzüntülü bir havaya girdi ve o anda iyi belirleyemediği donuk bir şeylerden sözedebilmek için silâh arkadaşı Toto'yu sık sık görmeye karar verdi.

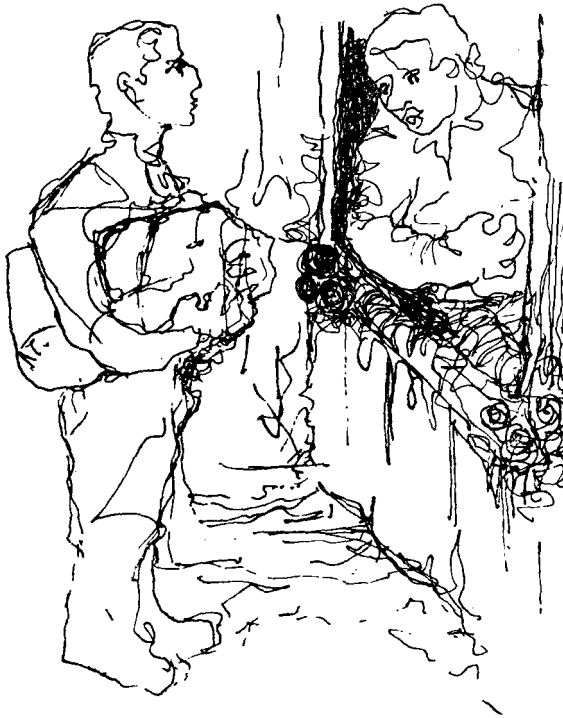
Magenta bulvarında bir kahvenin terasına oturdu ve gözlerinin önünde yaşamın uzak bir film gibi, canlı bir şey gibi, ama gene de ölü bir şey, ona hiç bir şey söylemeyen bir şey gibi akışım seyretti.

Bundan böyle sivil olduğu düşüncesi yanaklarına ateş bastırdı.

Yasaların dışında elde ettiği bu haz biraz karışık bir hazdı.

Karnı da açtı. Geceyi laklakla geçirmiş olduğu için içi bulanıyordu. Üniformalılığın bu son evresi onu berbat bir sivil sarhoşluk gününe bırakmıştı. Bu sarhoşluk gününün yepyeni tadına hakkını vermekteydi şimdi.

Askerken, bu sarhoşluk denen şey meslekle karışırdı. Ortamın binbir imgesinden biriydi bu, ama bu im-

genin görünüşünü o kendisi çizmişti. Başarısızlığın acı tadını duyuyordu bugün. Yani ekmeğini, etini, tütününü, odasını bir sivil olarak değil ama bir sivil ve aşker kaçağı olarak sağlaması için gereken gücün ve istemin azaldığını duyuyordu.

Saat on birdi.

— Kahvemi içip bitirdiğim anda ben artık bir asker kaçağıyım, diye düşündü Ernst. Eşkalim ülkenin bütün aynasızlarına bildirilmiş olacak.

Bu tehlike pek koymadı ona. Çünkü, şansım biraz iyi giderse, hele hır da çıkarmazsam, elden ayaktan uzakta yaşayabilirim, diye düşünüyordu.

Kahvesini ve kahvaltısını bitirince kendini gerçek bir asker kaçağı olarak duydu ve iş bulmayı düşündü. En bildik yolu denedi: bir gazete aldı, ilânlara baktı. O güne kadar hiç bir iş tutmamıştı. İcabında, bristol kâğıda, belli bir başlık altında resimli komik diziler çizebilirdi. Umudu bu cankurtaran simidine sıkı sıkı tutundu. Oysa, böyle bir umuda kapılmak için, sömürge askeri olmadan önce yaşamını bu yolla kazanmayı şöyle bir düşünmüş olmaktan öte bir deneyi yoktu.

Masadan kalktı, güzel bir mahallede güzel bir oda ayarlamak üzere Monsieur-le-Prince sokağı boyunca yürüdü.

Bir ay sonra, Ernst, mizah gazetelerine bir tek desen koyduramamış ve nesi var nesi yoksa hepsini otele bırakmış olarak, beş parasız, sokak ortasında kaldı. Dalgınlığına rağmen otomobilin önünden kaçmayı başardı ve Jean Rabe gibi, elleri ceplerinde, başı omuzlarına gömülü, dosdoğru yürümeye başladı. Kişiliğini kemiren sinsi açlığı altedebilmek için dişlerini sıkıyordu.

— Hey, ahbap, ver o şişeyi bana, elarabamm çekmecesinden alırsın.

Ernst, ayağında kocaman postalları, üstünde kara çizgili kırmızı bir pamuk atlet, belinde kara bir bez kemer, Blyth limanının yük gemisi *Fraternity*'de yük takozlarının üstüne ipini sarkıtan devinimsiz maçunanın gölgesinde, şişeyi kafasına dike dike bulmuştu kafayı. İncecik kurum yağmurda yayılıyor, Javel rıhtımı hamallarının çıplak kollarına, çıplak boyunlarına, yırtık pırtık giysilerine yapışıyordu.

Küçük geminin kaptan köprüsünde kısa boylu tombalak bir adam, tuğla kırmızısı yüzüyle, tepesine yan oturttuğu bej melon şapkasıyla, ara sıra ilgisiz bir ıslık çalarak, vinçlerin işleyişini denetliyordu. Küçük ingiliz gemisinin kaptanı Howard'dı bu. Ernst, on gündür, Seine nehri hamallarıyla gemi boşaltma işinde çalışıyordu. Böylece, kendisinden kuşkulanan tanıdıklarının gözlerinden epeyce uzakta, asık suratlı bir ilkyazın keskin poyrazında bir yük hayvanı gibi yüklenip duruyordu. Onu herhangi bir insan haline getiren bu pılıpırtıyı, askere giden bir arkadaşından almıştı. Kaba ve geniş toprak işçisi pantalonu, pamuk atlet, bez kemer, sağ bileğindeki meşin bileklik, bütün bunlar üstüne bir üniforma gibi oturmuştu. Ernst buradaki gülünçlüğü sezecek kadar duyguluydu. Bu gülünçlükte acı vardı biraz da.

Oradakilerin tümüne yaslı bir imparatoriçe gibi tepeden bakan koca buharlı maçunadan daha aşağı düzeyde bulunan pek kötü düzenlenmiş bu makine-insan yükümlülüğüyle anası ağlamış bir durumda, her günün bitiminde yorgunluktan geberiyordu.

Yiyecek ve içecek parasını zor güç denkliyordu.

Bir akşam şantiye şefi işe son girenleri sepetledi, çünkü iş kalmamıştı artık. Ernst hem yazıhane, hem kasa işi gören küçücük kulübenin gişe deliği karşısında sırasını bekledi. Yirmi sekiz frank aldı ve Seine nehri boyunca yürümeye başladı, rüzgârdan korunan bir uyku yeri bulabilmek için.

Gecenin karanlığı nehre olağanüstü bir hava veriyordu. Ama, üstündeki giysiden ötürü, özellikle de ona her karanlığın kapısını açan, gecenin ötesinde insan için mümkün olan cehennemin bütün kapılarını açan o yüzündeki eşsiz sefalet maskesinden ötürü hiç bir şeyden korkusu kalmamıştı.

Ernst, Mirabeau köprüsünün altında zor güç bir yer bulabildi. En iyi yerler müdavimlerce çoktan kapılmıştı. Bazıları genç olan kırmızı yüzlü kızlar rıhtımın karanlığında sağı solu kolluyorlardı. Bazen bir sefilin koluna giriyorlar, onunla ahşap bir kabareye şarap içmeye gidiyorlardı; kabareden, yarım saatte bir Versailles elektrikli treninin pırıl pırıl geçişini yansıtan sular görülüyordu.

Ayaklarını yarım pabuçlarda sürüklüyorlar, kafayı buldular mı ayışığının altında hayâsız, kötü, iğrenç hayaletler gibi dansediyorlardı. Hiç ağlamıyorlardı. Bedenleri de rıhtım taşları kadar katıydı.

Gün boyu, Ernst, rıhtımlar bölgesinden ayrılmadan, ufak tefek işler tutuyordu elinden geldiğince. Gece insanları günün ilk ışıklarıyla ortadan siliniyorlardı. Kadınlar da erkekler de, cep lâmbasının ışıklı çizgisine uğramış fareler gibi kaçışıyorlardı. Herkes, duvarların

kıyısından kıyısından, Point-de-Jour'un bilinmez yerlerine ya da Bas-Medon'un giz dolu koruluklarına yollanıyorlardı.

Kızlar, istihkâm kışlasının kapısında çorba içebilmek için Versailles'a kadar yayan gidiyorlardı.

Ernst akşamı iple çekiyordu, akşamda korkusuz yaşayabiliyordu çünkü. Çok genç, kumral, verimkâr bir kız tanıyordu. Kızın her yanını ufaklıklar ısırmıştı. Öylesine ahmaktı ki, insan onunla hangi dili konuşacağını bilemiyordu. Başıboş bir genç hayvan gibi, Ernst'in kaderine asılmıştı. Ama hangi duygusal ve karanlık nedenle? Kendisi de bilmiyordu. Çünkü sefalet, sevgilisini, bütün rıhtım ve sis insanlarına benzeyen tıraşsız ve solgun bir adam haline getirmişti. Hiç konuşmuyorlar, bir halk türküsünün çok basit öğeleri gibi yan yana yürüyorlardı. Birbirlerinin adlarını da bilmiyorlardı, zaten adam kendi adını da bilmiyordu. Kadın onu çağıracağı zaman «Hey, hişt, geliyor musun?» diyordu.

Bazen, Métropolitain kemerinin altında yatan şen şakrak bir ihtiyarı aramaya giderlerdi. Baba Gaston derlerdi adama. Rıhtımlarda ünü yaygındı. Bir elarabasında uyurdu ihtiyar. Her şeyi bu arabanın içindeydi.

Baba Gaston onları buyur ettiğinde, kemer, yoldaki onarım bölgesini belirleyen lâmbalarla aydınlanmış olurdu. Baba Gaston'un beş altı litrelik koca bir damacanadan getirttiği şarabı içerlerdi.

Şarabı getirme işiyle kız yükümlüydü. Kızı tembihlerdi ihtiyar:

— Baba Gaston için olacak dersin.

Bir sabah dış dünya üzerine bütün fikirleri açlıkla altüst olunca, Ernst askerlerin çorbasından içebilmek için sevgilisinin peşine takıldı.

Yolda parlak bir teneke kutu buldular, bir kompos. to kutusuydu bu. Kız kutuyu iyice yıkadı.

— Çorba koymak için kap ister.

— Elbette, dedi Ernst.

Kışlanın kapısında kuyruğa girdiler. Kadınlar ve erkekler, sırtlarını duvara dayamış, dağıtım saatini bekliyorlardı.

Borazancı, nöbetçi çavuşa işaret verdi. Kışlanın kapısı açıldı. Kısa önlüklü iki aşçı pilâv tenceresini getirdiler. Yanlarında öfkeli, tüysüz ve kumral bir onbaşı vardı. Tabancası uzun ceketinin üstünde, şapkasının kayışı çenesindeydi onbaşının.

Yemeğin dağıtılışını denetledi.

— Haydi artık yaylanın bakalım, dedi fakirleri dağıtarak.

Ernst, yemeğin kokusundan çok kışlanın kokusuna kapılıp allahın günü kışlanın kapısına geliyordu.

Sefil kuyrukta bekleşen müdavimlere, bilen biri sıfatıyla, askerlerin gizli kapaklı işlerini ortaya koyan borazan sesleri konusunda açıklamalarda bulunuyordu.

— Benim zamanımda, dedi bir ihtiyar, subayları çağırmak için de borazan çalarlardı. Nah böyle...

Borazan sesini taklit etmek istedi ama pek içler acısı bir ses çıkardı.

Öbürleri hergelece güldüler.

Bir sabah aşçı Ernst'e şöyle dedi:

— Bunlarla birlikte otlanmak için pek gençsin.

Ernst bir daha kışla yemeği yemeğe gelmedi. Ama pek berbat geçen bir mart ayının bardaktan boşanırcasına yağan yağmurlarına aldırmadan, küçük sobanın çevresinde ısınan silâhlı askerleri görebilmek için birçok defa parmaklığa yaslandı.

Güney'e doğru, Marsilya'ya kadar uzun bir yolculuğa çıktı ondan sonra. Orada bir başka dünya bulmaya gidiyordu, dirilmeyi umuyordu orada.

Dijon'dan çıkışında, jandarmalar kâğıtlarını sordular. Ernst parmağını kıpırdatacak durumda değildi. Jean-Marie Ernst adına çıkarılmış askerlik karnesini

gösterdi, Cassis yakınlarındaki işyerine gitmekte olan bir toprak işçisi olduğunu söyledi.

Atını zarif bir davranışla döndürerek «Al voltanı!» diye bağırdı jandarma onbaşısı.

Ernst bir sınır taşının üzerine oturdu. Başdönmesi kafasını sallayıp duruyordu. Ahmaklıkla çarpılmış biri gibi ağzını ayırdı. Ona öyle geldi ki, yaşamı yol boyunca otlara ve taşlara karışıp gitmektedir. Gene de tam anlamında yokolup gitmeden önce gücünü şöyle bir topladı. Kalktı, elini alnında gezdirdi, tıraşsız yüzünde, boynunda gezdirdi. Yağlı ve soğuk terleri makina gibi kuruladı.

Bir şeyler mırıldanarak yola koyuldu. Söylediği şeylerin ne sesini, ne anlamını algılayabiliyordu. Açlığına ve yürüyüşüne ayak uyduran bir mırıltıydı bu:

Boku yemiş köhne bir horoz gibi
Kızışmış duyuyordu kendini

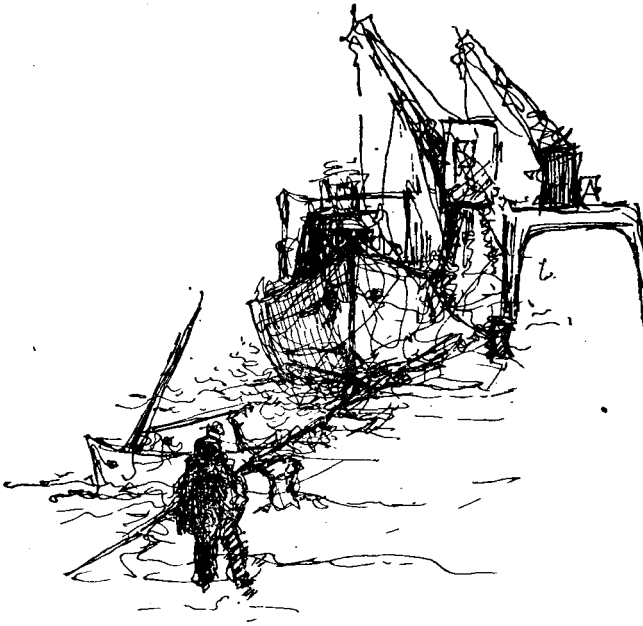
Sonra, kurulmuş gibi, bu iki dizeyi bir başka biçimde söylüyordu:

Kıçı çıkmış köhne bir uyuz gibi
Kızışmış duyuyordu kendini

O akşam bir ambarda uyudu ve açlığını bastırabildi. Nişanlı bir hizmetçi kızın portresini çizerek beş on kuruş da kazandı. Portreyi, kırmızı-mavi bir marangoz kalemiyle çizdi, güllerden bir taç çizdi çevresine. Kâğıdın bir köşesinde bir güvercin uçuyordu. Güvercinin ağzında, dalgalanan bir şerit vardı. Şeritin üstünde kızın adı: Noémie Butot.

On gün sonra, Ernst, cebinde tıraş olmak için ayırdığı beş on kuruşuyla girdi Marsilya'ya. Berberden çıkınca Fort Saint-Jean'ın önünde tur atmaya başladı.

Noémie Buhot
Ernst

Şehri hiç mi hiç merak etmiyordu. Amacını gerçekleştirmiş olduğu şu anda, hayatını kazanmak için ne yapması gerektiğini bilemiyordu.

Gemi hamallığı olmaz mı? Bir şantiye şefinin karşısına çıkacak kadar yürekli duymuyordu kendini. Rıhtımlarda dolaştı hiç bir şey görmeden, hiç bir şey işitmeden, oysa beyninin içinde çınlayan sabit fikir bir çağrı gibi ötüp durmaktaydı.

Fort Saint-Jean'ın çevresini dikizledi, Fort Saint-Jean'dan çıkan askerleri gözledi. Askerler, ayakta sallanan Ernst'i itip kakan insanlara dikkat etmeden yürüyorlardı.

Kaputunun üstüne mavi bir bez kemer bağlamış olan bir askeri kolundan yakaladı:

— Ahbap, baksana! Ahbap! Lejyona nasıl girilir?

— Ah, dedi adam, yazane hele sabahın sekizi olsun açılır, eğer ki bakar binbaşı mesela yarayışlıysan alır seni de.

Ertesi sabah, Ernst, uydurma kimliğiyle beş yıl için lejyona giriyordu.

— Ah, Tanrı'm, diyordu, şu pılımı pırtımı beş on kuruşa okutsaydım da teslim olmadan önce şöyle bir güzel kafayı çekseydim.

Bu arzuya taktı kafasını on altıncı bölükte. Yaşamının iki yakası, eksiksiz bir daire çizerek, bir araya geliyordu.

DOKUZ

Michel Kraus, Ravignan alanındaki atelyesine girer girmez pencereyi açtı çabuk çabuk. Pencere özellikle Ravignan alanını görüyordu. Kasabın gidişini seyretti sinsi sinsi, sonra da sömürge askerinin gidişini seyretti. Daha sonra Nelly ile Rabe'm birbirlerinden ayrılan gölgelerini izledi dikkatle, Pommier otelinin pencerelerinden birinin mumla aydınlanan kapalı perdelerinde.

Mum sönünce küçük alan bomboş kaldı, tam anlamında bomboş. O zaman Kraus, az ötesinde, masanın üstünde duran rom şişesine uzandı. Şişeyi başına dikerek dolu dolu bir yudum aldı. İçip de açılınca, açık duran pencereden var gücüyle haykırdı: «Michel Kraus'un burasına geldi artık. Ruhsuz heriflerin testereleri beynimde ötüyor be. Bugün son defa kapıyorum bu pencereyi.»

Sertçe kapatılan ayarsız bir pencerenin belirgin gürültüsü işitildi ve küçük alan gündoğumunun soğuk sessizliğinde yeniden uyumaya koyuldu.

Pencereyi kapatınca, Michel Kraus bir çeyrek saati aşkın bir süre ayakta durdu, karla örtülü alanı seyrediyordu. Oyununun sonunu düzenlemekte gecikiyordu. Çünkü şimdi bundan sonrası yarı duygulu yarı edebi bir trajedinin oynanışıyla ilgiliydi. Kraus bu trajedinin hem yazarı, hem oyuncusuydu.

Öylesine sarıydı ki, son derece genç görünüyordu. Bu gençlik kadınların gönlünü çalıyordu. Saçları mavigri karanlıkta, eşsiz ve romantik zenginlikte bir renklilik kazanıyordu. Michel Kraus biricik koltuğuna oturdu, meşindendi koltuk. Çevresindeki şeylere baktı, ne kadar seviyordu bunları, bunlar ona Paris'in bu yabancı havasında Mayence'ı hatırlatıyordu. Yüreğinde tekdüze bir barış havası, üstünde çok akıcı bir müzik bulunan bir gramofon plâğı gibi döndükçe dönüyordu. Michel Kraus gözlerini kapadı, parmakları koltuğunun meşin kaplı kolluklarında ilgisiz bir biçimde tıkırdayarak düşüncesine eşlik ediyordu. Tüm yaşamı, belleğinde, bir dizi minyatür biçiminde yeniden belirdi. Bu minyatürlerdeki kişiler bir kukla görünümüyle canlanmışlardı. Gerçekte kendisi de, bu imgeler arasında, doğaya oldukça yakın ama pek ilgisiz ve pek değişik bir karikatür ögesi olarak, fötr şapkalı bir kukla durumunda bu geçişe katılıyordu.

Her şey Albert Dürer'in Bingen'deki zengin mülk sahiplerince yeni alınmış bir tablosundaki görünümü andırmaktaydı: kukla başlarıyla ve çiçekli pamuk giysileriyle tahta kızlar, sevimli bir eski askerin gıcırdattığı bir kemana uyarak vals yapmaktaydılar. Yavaş yavaş dansediyorlardı, gergin ve yatay saç örgüleri, Nürnberg'de çizilmiş olan ve anilinle renklendirilen köknar filizlerini kırt kırt yiyen koyunların gezindiği çayırlığa paralel durumdaydı.

Topçu askeri giysileri içinde iki kukla, ucunda iki ponpon bulunan koca bir püsküle bağlı çok küçük süngüleriyle, kol kola girmişler, yirmi beş santimetre boyundaki iki balerinle birlikte yüksek bir madeni köprüden geçiyorlardı.

Michel Kraus, bu çok iyi giyinmiş, bu şakacı kuklalarla, bu sevimli şeylerle uzun süre bir arada yaşamayı arzuladı. Sevinç dolu bir hayal, tozla biraz donuklaş-

mış fötr şapkasıyla geriyordu yanaklarını. Yanakları kemancının canla başla çaldığı karamsar ve tutarsız havaya sıkı sıkıya bağlanan içtenlikli bir yaşamı noktası noktasına yaşamaktaydılar.

Şöyle düşünüyordu Michel Kraus:

«Ah, boyum bu topçunun boyu kadar olsaydı, gözümü açtığım zaman yeniden ortaya çıkacak olan şeylerin vereceği o berbat tiksintiye düşmeden yaşayabilirdim.»

İnsan yumruklarını öfkeyle nasıl sıkarsa, o da gözlerini var gücüyle sıkıyordu.

Karanlık ve dar bir sokakta, katedralin yanında, yünden bir kukla gördü; kuklanın çiçekten yapılmış kocaman gözleri vardı, çıkık karnı özenle dikilmişti. Kukla karanlıkta sağı solu dikizliyor, sesin içinde dağılan, aralıklı, hafif, garip patırtılar çıkarıyordu ağzından.

Bir giriş kapısının altında gizlenmişti, mekanik bir örümcek gibi atıldı aynı yapıda bir başka kuklanın üstüne. Üstüne atıldığı kukla, kırılgan, romantik bir kişiydi, ona ancak Wilhelm Busch'ın ilk desenlerinde rastlanılabilirdi. Koca kukla öbürünün boynunu ısırdı enseden, uzun zaman kurbanının boynundan ayırmadı dişlerini, parlatılmış kemikten gözleri de yarı açıktı.

Michel Kraus, gözlerini açmadan inledi:

— Çocukluk anıları.

Bu kanlı sahneyi bazı gülünç görüntüler izledi, sonra da Michel Kraus'un geçmişine sıkı sıkıya bağlı bazı görüntüler.

— Üçe kadar sayıp gözümü açıyorum, diye düşündü Kraus.

Alçak sesle saydı. Üç deyince gözlerini açtı ve kalktı.

— Şimdi bir saatim kalıyor, öyle mi Juni? dedi kedisine.

Kedi, sönmüş sobanın yanında tostoparlak olmuştu ve sahibinin bütün davranışlarını gözlüyor, belki de yo-

rumluyordu.

Michel Kraus dolaplardan birini açtı, beyaz tahtadan yapılma dolaptan bir tabak kedi maması çıkardı.

— Al bakalım yemeğini... Üç gün yersin bunu. Çıkabilesin diye, bu ölüm atelyesinden çekip gidesin diye girişteki havalandırma penceresini açık bırakacağım.

Kedinin mamayı yiyişini seyretti. Banyo leğenini çıkardı, büyük bir fayans güğümden leğene su boşalttı.

Bu sırada kapı çalındı, kapıcı kapının altından bir mektup attı. Kraus zarfı yırttı: maskeli baloya çağrılıyordu.

Genç adam mektubu buruşturdu ve şöyle bir fırlattı, mektup mama tabağına düştü.

Perşembeydi. Karla oynayan ve birbirlerine kartopu atan çocukların sesleri geliyordu alandan. Kartopu çocukların yüzlerini yakıyordu. Kızlar, Montmartre kadınları gibi gülüyorlardı. Kara çoraplı bacaklarını, koca kunduralar geçirilmiş ayaklarını gösteriyorlardı. Bir tahta sıranın üzerine oğlanlarla dizilmişlerdi ve şarkı söylüyorlardı:

Ah ne güzel matmazel ne güzel
Ah ne güzel şey yanımızda olmak
Gene de mösyö dedi ona matmazel
Bu ülkede olmak kodeste olmak.

Kraus söylenilenleri dinliyor, ıslıkla bir halk havası çalıyordu, bir memleket havası. Bundan pek de heyecana kapılmadı. Kuklaların baskını sırasında tüm duygusal ve ülkesel ilişkilerini ülkesi belirlemişti. Kuklaların baskını, gerçekte, Wiesbaden'de, Kaiserstrasse üzerindeki aristokratik bir bebek satıcısının vitrininde raslanan bir sahneyi yaşayabilme gereksinmesinin karşılanışından başka bir şey değildi.

Michel Kraus banyo leğenini aldı. Omuzları soğuk-

tan tir tir titriyordu. Belden yukarısı çıplaktı. Tıraş oldu. Çamaşır değiştirdi. Saçlarını özenle taradı.

Giyimini ve temizliğini bitirince, işlerini düzenlemeye girişti. İki yüz markı kalıyordu. Paraları bir zarfa koydu. Zarfın üzerine ihtiyar bir dilenci kadının adını ve adresini yazdı. Bu kadına birçok defa para vermişti. Fort Montjol'da yıkık bir kulübede oturuyordu kadın.

Sonra bir bıçak aldı, bütün tablolarını birer birer yırtmaya başladı.

Hoşuna giden ya da yalnızca önemli bir anıyı canlandıran bir tabloyla karşılaşınca duraklıyor, sonra üzülerek bıçağı tabloya saplıyordu. Desenleri ve eskizleri de yırttı. Bu arada bazı dostlarının tablolarını ve desenlerini de parçaladı.

Bundan sonra paletini, fırçalarını, kutusunu da parça parça etti. Boya tüplerini ezdi, kitapları yukarıdan aşağıya doğru ortadan yırttı.

İşini bitirince başını kaldırdı ve işçilerin dinlenme saatini bildiren bir fabrika düdüğünün iç karartıcı inleyişini dinledi.

Sonra bir ip aldı Kraus. İpi önceki gün çarşıdan almıştı. Kapıya takarak ve var gücüyle kendine doğru çekerek sağlamlığını kestirmeye çalıştı ipin. İp sağlamdı.

Kedisi Juni, dolabın tepesine çıkmış, ayaklarını altına almış, yuvarlak ve yeşil gözleriyle, kınayıcı bakışlarla, efendisinin garip taşkınlığını seyrediyordu.

«Bir şeye yanarım, diye düşündü Michel Kraus, şu geceki arkadaşlarımın sorunlarını nasıl çözümleyeceklerini bilemeyişime. Belleğim beni yanıltmıyorsa, ölümün gözkoyduğu bir kasap vardı, ölümün gözkoyduğu bir asker vardı. Rabe'a ve Nelly'ye gelince, onlar için ne diyeceğimi bilemiyorum. Ama ne olursa olsun, azçok temiz bir yürekleri var. Rabe'ın ve Nelly'nin portrelerini yapmak isterdim, tehlikesiz, tasasız...»

Birden gözlerinin dolduğunu duydu. Gramofonunu

aldı, bir plak seçti, plâğı gramofona koydu. Gramofon az ötesinde, dolabın üstünde, Juni'nin yanında duruyordu.

Sonra bir sandalyeye çıktı, ipin bir ucunu tavandaki çengele taktı, öbür ucunu da ilmiği geçirdikten sonra boynuna taktı. Bir eliyle gramofonun kolunu itti, plak dönmeye başladı. Michel Kraus plâğın üzerinde iğnenin belirgin gıcırtısını duydu. O sıra bir tekme attı sandalyeye ve asılı kaldı.

Pencerenin önünde, bir hoşnutluk havası içinde bakışan on on iki çocuk gramofonu dinliyorlardı. Gramofon, son günlerini yaşayan bir makinanm yarım yamalaklığıyla, bir çingene havası döktürüyordu.

Michel Kraus kendini astığı sıra, bir makineci çırağı Saint-Pierre alanının üst yanında, boş bir arsada, kül rengi kâğıda sarılı bir paket buldu. Paketi açmakta acele etti.

Dehşet içinde geriledi. Henüz taze bir insan başı çıkmıştı paketten. Başın ölümsülük niteliği, tazeliğine rağmen ağır basıyordu.

Delikanlı, bir sirk soytarısının bembeyaz yüzüyle, yardım istemeye koştu. Hafiyeleri aldı geldi. Hafiyeler bu buluntuyu en yakın polis karakoluna götürmek üzere toparladılar. Soruşturmaya başlamakla görevli güvenlik komiserinin adı Mösyö Tonio Biffi'ydi.

ON

Nelly öğleye doğru uyandı. Rabe onun uyuyuşunu seyrediyordu bir saattir. Sonuçsuz bir öfkeyle titreyip duruyordu, çünkü uykusunu uyuyan bu kıza çek git diyemiyordu.

Başkalarının yaşamını da, kendi yaşamını da pek iplemezdi. Ama insanı herhangi bir hayvan kadar basit, güçlü ve temiz kılan uykuya saygısı vardı. Rabe hayvanları severdi, hayvanlara da saygısı vardı. Bu otel odasında Nelly'nin varlığı, onun bir odada birkaç gün geçirme zevkinin içine okuyordu. Rabe, bu yoksul ve ufacık odayı, kendisine verilen konforun sınırlarını aşmadan, bir bakışta şöyle bir düzenleyiverdi.

«Hep burada yaşayabilseydim, yıllarca burada kalabileceğimi bilseydim, diye düşünüyordu Rabe, şu masanın üstüne bir etajer koyardım, etajere kitaplarımı bir güzel yerleştirirdim. Louvre'dan birkaç fotoğraf satın alır, duvara asardım. Bir tütün çanağım, bir pipoluğum olurdu. Pek de güzel olurdu doğrusu, ama yaşamımın boyunu da çok aşardı. Şu Nelly çekip gitseydi uyanıp, öğleye kadar yatakta kalacaktım. Odanın parasını ödeyince bana kırk kuruş kadar kalıyor, bir yarımlık şarap, yarım porsiyon yemek, biraz da meyva kotarılır bu parayla, Lepic sokağının köşesindeki lokantada. Eğer bu Nelly çekip gitmezse... Ne olur? Ben bu kırk kuruşu

onunla bölüşmek zorunda kalırım eşşek gibi. Gitsin kızarmış patatesle kızarmış sosis alsın, ne yapalım. Bridon'a bir mektup atmaya yollarım onu. Bridon'a ince bir kazık ayarlamaya çalışacağım. Yemeğimi yer, şarabımı içerken, sıkı bir fikir gelirştirmem gerekiyor.»

Rabe bir sigara yaktı ve sırtüstü yattı. Elleri ensesinin altındaydı. Tavana doğru dumandan halkalar çıkardı. Çocuklar gibi, olağanüstü şeyler hayal etmeye başladı. Bu hayalleri geliştirdikçe geliştiriyordu. Ya bir deniz subayı oluyor, ya esaslı bir bisiklet yarışçısı, ya görünmez bir adam. Görünmezliğinden yararlanarak bir bankayı soymayı ve daha gizli kapaklı başka kötü işler çevirmeyi düşleyerek uykuya daldığı ana kadar bu güzel varsayım onun yakasını bırakmadı.

— Nelly? dedi.

— Ne var? dedi genç kız.

— Pantalonumun cebinden kırk kuruş al, pantalonum sandalyenin üstünde, git ikimiz için yiyecek bir şeyler getir. Ravignan caddesindeki bakkaldan bir şişe de şarap alırsın. On santimlik mektup kâğıtlarından da bir deste al getir.

— Tamam, dedi Nelly.

Yalnız kalınca, bir sıçrayışta kalktı Rabe. Küçük küvette soğuk suyla yüzünü yıkamaya koştu. Soğuktan titriyor, dişleri birbirine vuruyordu. Elini yüzünü çabucak yıkadı ve taze zihinle ılık çarşaflara uzandı.

Sonsuz bir sevinç, hem ruhunda hem bedeninde duyduğu bir sevinç yayıldıkça yayılıyordu. Bridon'u düşündü, esenliğin heyecanına kapılarak, bir elli frank çarpma kararı aldı dirayetle. Mektubu Nelly götürecekti.

Şimdi bir bahane bulmak gerekiyordu. Bridon'un hayal dünyasına sıkı bir darbe indirmek gerekiyordu. Rabe işin ruhsal yanını ayarlamalıydı. Seine nehrinin sol kıyısındaki büyük mağazalardan birinde bir bölü-

mün yönetici yardımcılığını yapan Bridon'u koruyan zırhı delip geçecek bir para isteme özürü aramaya girişti. Kurbanının zayıf noktası birdenbire beliriverdi: aile sevgisi.

Rabe, aradığını bulmuş olarak, yeniden umutla gevşedi. Güzel bir gündü. Gecede bir yıldızın parıldayışı gibi, günün sonunda bir amaç parıldıyordu. Şans yüzüne gülerse, günün sonunda zengin olacaktı. Nelly'ye yemek ısmarlarım, biraz odun alırım, şu ölüsü çıkmış şöminede bir ateş yakarım, diye söz verdi kendine. Gece uzun zaman ateşin karşısında kalacaktı, piposunu tüttürecek, şu dünyada gönlünce bir ateş yakmış olmanın tadını çıkaracaktı. Nelly de kalsın ısmsındı burada. Genç kızın bu avantadan yararlanmasında hiç bir sakınca görmüyordu şimdi.

Nelly rüzgâr gibi girdi içeri, yiyecekleri masanın üstüne koydu.

— Donduruyor be! dedi.

Ellerini örtünün altına soktu.

— Rabe, ne oldu biliyor musun?

— Bilmiyorum.

— Michel Kraus kendini astı.

— Yapma?

— Kıyamet gibi insan toplanmış alanda. Dur, daha bitirmedim... Oğlanın biri, Saint-Pierre alanının üst yanındaki arazide gazete kâğıdına sarılı bir insan kafası bulmuş. Yesene be, soğuyacak patatesler, ayaklarım buz gibi oldu.

— Gazete kâğıdına, diye tekrarladı Rabe...

Ilık sosisleri gövdeye indirerek bir an düşünceli kaldı.

— Bak ben sana bir şey söyleyeyim mi Nelly, dinle bak! Bu gece bizimle kalan kasap vardı ya, gör bak o boğazladı adamı. Peşine düşen adamlar kendisini kovalarken, tamam mı, bir paket düşürdüğünü söylüyordu.

Hatırlasana? Ha? Bu sabah bulunan paket o pakettir.

Nelly, ağzı dolu dolu:

— Gene de, dedi, ben o küçük Almandan kuşkulanırım. Gene de, hayır olsun, ne gördüm bak. İkimiz birlikte geziniyormuşuz, sen ve ben, kırda. Her yan tarla, tarla, tarla... Ağaç mağaç yok. Ekili bir tarlanın ortasında çepeçevre olmuş melekler gördük. Güvercinler gibi gagalıyorlar buğdayları. Bak bu çıkacakmış işte, çıka çıka.

— Umarım, kasabın yüzünden başımız derde girmez. Herifi tanımıyoruz. Başıyla kıçıyla bu gecenin bir parçası olan karanlıktan çıkıp geliyor. Bu geceye yalnızca biz ikimiz çözüm getirebilmişiz. Alman öldü. Kasap ölecek. Pekiyi, asker kaçağı? Asker kaçağı da çoktan bulmuştur gideceği yolu. Bize gelince Nelly, biz dün neysek bugün de oyuz. İnsanı ferahlatıyor bunu düşünmek... Hadi, içsene be güzelim, biz bu işten yakayı sıyırdık.

Nelly gülümsedi, bardağı aldı, içti ve ellerini yeniden örtünün altına soktu.

Yanakları kızararak:

— Ah, dedi, benim de bir oda bulmam gerekiyor.

— Sana vereceğim küçük görevi başarırsan, sana da bir şeyler verebilirim. Bak! Mösyö Bridon'a gideceksin. Yazacağım mektubu kendisine vereceksin. Cevap bekleyeceksin. Bridon sana benden sözederse, ona annemi kaybettiğimi söylersin, yalan da değil —on beş yıl geçmiş de olsa—. Yola çıkabilmek için para aradığımı, işte bu nedenle kendisini görmeye bizzat gidemediğimi de eklersin...

Rabe mektubu yazdı, zarfın üstüne adresi de yazdı.

— Başarılar Nelly, bana şans getirirsen bu akşam yemeği birlikte yiyeceğiz.

Rabe, Nelly'nin getirdiği elli franklığı aldıktan sonra, büyük bir sevince kapıldı. Başarma olasılığı çok zayıf da olsa, başaracağını umuyordu. «Binde bir şans, diye düşünüyordu, çünkü çok para istedini. Yirmi frankla yetinseydim olmaz mıydı!»

Nelly'ye on frank verdi, bir gömlek, bir şapka, ufak tefek bir şeyler aldı, bir de Rouen'e bir tren bileti aldı. Rouen'de bir şeyler bulacağına inanıyordu, çünkü bu şehirde kendisine yardım edebilecek beş altı esaslı arkadaşı vardı.

Nelly, nasıl olsa aylak olduğundan, onu trene kadar götürdü. Genç kız karmakarışık düşünceler içindeydi: «Kraus öldü, Rabe da hemen dönmez. Ben yapayalnız kaldım...»

Kendi durumundan üzüntü duyamayacak kadar mutsuzdu. Gar, gardaki her şey, kömür kokusu yalnızca duyarlığını artırıyordu onun.

Gene de, o bildik düdük sesiyle kapılar kapanınca, yaşamında bir dönemin bittiğini, her şeyin artık onun için bir başka renk alacağım sezdi.

Caulaincourt sokağında küçük bir otelde mobilyalı bir bölme kiraladı, akşam bastırırken çıktı, hava alabilmek için rüzgârı içine çekti ve esaslı bir olayı dehşet içinde çekiştirip duran bir kadın ve erkek topluluğunun ortasında buldu kendini.

Nelly, bej rengi hafif bir ceket giymiş olan tomba-

lak bir kızdan, polisin İsabel adlı bir kasabı tutukladığını, kasabı dostlarından birini öldürmekle ve parçalamakla suçladıklarını öğrendi. Norbert adlı bu adam posta pullarını onarmakta ve onları eski haline getirmekte ustaydı. Kazancı yerindeydi. Cinayetin nedeni hırsızlıktı.

Nelly, bir polis topluluğunun ortasında katı ve suratsız bir adam gördü. O ünlü karlı gecenin o bilinmez kasabıydı bu. Nelly, ağzı açık, şapşallaşmış, seyretti adamı.

Polisler kasabı bir taksiye bindirdiler. Islıklar dalga dalga dağıldı otomobilin çevresinde. Pısırık ve ayarsız bir bağırtı duyuldu: «Ölüm! ölüm!» diye bağırıyorlardı, sünepe sünepe. Ardından küçük bir kız bas bas bağırdı: «Ölüm!»

Nelly, Caulaincourt köprüsüne doğru sokağı geçti. Yolda, adamların yanından geçerken, rezilcesine göz kırpıyordu. Kitaplardaki gibi aynen. O gece Nelly, gerçek bir meslek kadını gibi, canla başla çalıştı. Erkeklerin dikkatini çekmeye çalışıyordu. Çünkü tüm varsayımların üstünde bir güç onu kavrıyor, bir demiryolu kadar kesin ve belirgin bir geleceğe doğru yöneltiyordu. Rayın üstüne koyulan tren gibi «orospuluk» alanına bırakılmıştı. Adamın birini kaldırıyor, onu memnun ediyor, üstüste aşk yapmada gösterdiği makina gücüyle parayı cebe indiriyordu.

Akşamüstü kızlardan biriyle Clichy alanında sütlü kahve içmek için Amsterdam sokağını geçerken bayağı zengindi. Oteline döndü, iyice yıkandı, deri değiştiren bir karayılan gibi, bütün yetilerinin çözülüp gittiği derin bir uykuya daldı.

Nelly adlı o eski genç kız, ona her zaman gerçek ölümünü hatırlatacak olan o gecenin bitiminde öldü gitti. Yeni Nelly öğleye doğru uyandı, bambaşka bir yüzle. Aynaya baktı. Yeni yüzündeki kararlılık şaşırttı onu.

Emil adlı garsonu çağırdı, yarı açık kapıdan. Gar-

son, sessiz adımlarla koşa koşa geldi.

— Bak, git patronuna söyle, bana bir başka yer ayarlasın. Birinci katta bir oda istiyorum, ayda kırk frank veririm. Al bu da senin.

Ona bir beş frank uzattı.

— Bak, kulağını aç da dinle beni. Kahvaltımı odama getireceksin, tamam mı? Onları sonra yaparsın.

Yalnız kalınca, üstüne başına baktı. Güven duygusu bakışlarını sağlamlaştırıyordu. Düşündü:

«Rabe da bu gece ölmüştür. Ne boktan iş, «Tavşan»dan beş kişi olarak çıktık, bir ayın içinde kimse kalmayacak.»

Yanılıyordu. Askerin bir sirk atı gibi olduğu yerde dönüp durduğunu bilmiyordu. Onun gözünde bütün askerlere benzeyen bu askerin yüzünü bile doğru dürüst hatırlamıyordu. Nelly üniforma denen şeyi ayırmayı bilmezdi. Tanıdığı bütün askerler kaderlerinden aynı sözlerle yakınmaktaydılar.

«Asker ya da hiç, diye düşünüyordu Nelly, aynı kapıya çıkar.»

Mösyö İsabel'in tutuklanmasından bir ay sonra, daha doğrusu birinci kattaki güzel odanın, «iki numara»nın tutulmasından bir ay sonra, Nelly'nin güzel bir giysisi, çamaşırları, ayakkabıları vardı. Lokantada yiyordu. Yaşam onun çevresinde iyi yağlanmış bir tekerlek gibi dönüyordu.

Alçakgönüllü bir yaşam sürdürüyordu, orospulukta bir küçük burjuva yaşamı. Çünkü, anıları silinip gitmiş olan o büyük sefillik onu heveslerinde aşırılıktan koruyordu.

O dönemde, Avrupa, başı pençelerinin arasında ikiyüzlü bir yırtıcı hayvan gibi uyuyordu, insanlık bu uyuyan hayvanın sessiz izniyle doğru yanlış düşünüyordu.

Gazetelerin hazırladığı yeni kurbanlar, tufanın bilinçsizliği içinde semirmekteydiler. Nelly, insanların bir-

birine çarptığı ama birbirine kötülük getirmediği o ırmağın dingin akışını sessizce izliyordu.

Norbert'in öldürülmesi olayı ağırcezaya getirildi. Genç orospu, Adalet Sarayı'ndaki oturumların gündelik hikâyesini oburcasına okuyordu.

Mösyö İsabel, yıldırılmış, canından bezdirilmiş, aşağılanmış, maskaraya çevrilmiş, gelişigüzel yöntemlerle şaşkına döndürülmüş ama o çocuk ruhunu elden bırakmamış olarak suçu kabullendi çıktı.

Amme avukatının eşsiz hırlamalarını sessiz sessiz dinliyordu.

Sonunda sözü aldı ve avukatına bir an susmasını işaret ederek bağırdı:

«Evet, tamam, Norbert'i ben öldürdüm, anlaşıldı mı, ben öldürdüm, kesin bu, benim için de kesin, uzun zamandır düş gördüğümü sandım ben. Bununla birlikte, sayın yargıçlar, Norbert bir ahmaktı, kuş beyinliydi, cömertce bir davranış karşısında, güzel bir düşünce karşısında, bir şarkı karşısında, bir gül resmi karşısında heyecanlanamazdı, boğazından başka hiç bir şeyi düşünmeyen bu adamın aşırı ahlâk yoksunluğunu düşünün. Kısacası, Norbert bir koyundu, başka bir şey değildi, eti yenmeyen bir koyundu o, bununla birlikte derisi para ederdi. O sıralar on bin frank ayarlamam gerekiyordu. Ne yaptım? Tanrı'm, Norbert'i öldürdüm, bir koyunu öldürür gibi, beslenmek için. Ben burada görüş açımı ortaya koyuyorum, sizin görüş açınıza taban tabana karşıt olan görüş açımı. Bu yüzden bizler sizi hiç anlayamayız. Norbert'e gelince, her zaman söyleyeceğim bunu, siz de onu sağlığında tanımış olsaydınız benim görüşlerime katılmaktan kendinizi alamayacaktınız.»

İsabel ölüme mahkûm edildi. Bağışlanma başvurusu geri çevrildi. Giyotinde berbat bir ölümle öldü, çağdaşlarının büyük bir bölümü boğazlanmadan bir iki ay

önce.

Nelly, durumu akşam gazetelerinden öğrenince, ellerini çırpıp «Oh, canıma değsin!» diye bağırmaktan kendini alamadı. Ama Rabe'ı düşündü birden. «Rabe ne oldu?» diye sordu kendi kendine. Ama kendi yaşamına paralel olarak, genç adamın sürdürmekte olduğu kaygı verici yaşamı tasarlamaya çalıştı. Ama elinde belge yoktu, yapamadı. Bağırtılarda, çelik seslerinde yüzen Saint-Lazare garını sevecenlikle gözünün önüne getirdi. Trenin ateşini ve geceleyin karşı konmaz bir biçimde Batı yönüne giden Rabe'ı gördü.

O zaman bir yastığa oturdu Nelly, dizleri çenesinde; eski bir karton kutudaki şeridin uçlarını saya saya, tarih dersini tekrarlayan uslu bir çocuk gibi, geçmişini gün be gün gözden geçirdi.

O sıra, yani savaşın ilânından iki üç ay önce, Nelly on dokuz yaşındaydı.

ON BİR

Nelly sokağın imparatoriçesi kesildi. Sokağın en gizli dalgalarını biliyor, bunları ününü artırmakta kullanmayı pek güzel beceriyordu.

Bugün silinip gitmiş olan çok önemli bir durum sözkonusuydu o zamanlar, bu durum sokak orospuluğu kurumuna onurlu özelliğini kazandırmaktaydı; şimdi ancak anılarda raslanır buna.

Kadın olsun erkek olsun, orospuluk mesleğinin insanları durumlarını açık açık ortaya koymaktan çekinmezlerdi. Bu mesleği gerçekleştirenlerin kendilerini kalabalıklardan ayıran özel bir üniformayı sırtlarına geçirmekte sakınık kalmamaları için, genç bir pezevenk olmak büyük bir ülkü haline getirilmişti.

Gözden uzak olan kenar caddeler ve iyi ışıklandırılmamış dar sokaklar akşam bastırır bastırmaz özgürlük bayrağını çekerler, gündüzki kadınların ve erkeklerin bırakıp gittiği dekora hemen sahip çıkarlardı.

Boşuna para harcanmasın diye dekorları değiştirilmemiş de olsa yepyeni dekorları varmış gibi duran bir sahnede yeni bir topluluk oyuna çıkardı.

Gün ışığında namuslu bir görünümü olan falanca ev, yapay ışıkta beline gevşek olma ahlâksızlığının bir çeşit tapınağı kesilirdi.

Çok zaman, kötü bir aydınlatma, insan bedenine bir

üstünlük veriyordu, bu üstünlüğü yaratmış olan insan bedenini aşan bir üstünlük.

Sokağın asıl gölgeleri, gecenin acılı güldürüsünde, eşsiz rollerini oynamaktaydılar.

Sokağın köşesinde pusuya yatmış bir gölge, bir sarhoşun gölgesini enseleyiveriyordu. Ayışığıyla mavileşen bir duvarda, cıgaralarını birbirinden yakan iki üç adamın gölgesi geziniyordu.

Bir polis gölgesi, halka malolmuş görünüşüyle, arama taramayı bildiren düdük sesiyle fırlamaya hazır olarak, yolu kesmeye gidiyordu.

Bu arama tarama da, bulvarı rüzgârla dağılmış bir ölü yapraklar yığıntısı gibi geçen bir gölgeler çevrintisinden başka bir şey değildi.

Arama tarama, pek güzel bir biçimde yumuşak başlı diye nitelendirilen kızları döndürüp duran sert rüzgârın ayrıcalıklarından biriydi ancak. Kızlar içler acısı bir topluluk halinde kaçıyorlar ya da sokak lâmbalarının sancılı ışığında deli gibi sıçrayıp duruyorlardı. Ağaran günün sisleri içinde Saint-Lazare melekler korosunun şarkıları işitiliyordu, ya da dehşetin kol gezdiği küçük meyhanelerde, Roquette alanından gelen solgun ve bozguna uğramış bir adam, şu sözleri mermerlerin üstüne bir mutsuzluk demeti gibi bırakıyordu: «Oldu bitti, Liabeuf'ün boynunu uçurdular.»

Bu uzun ya da geniş gölgelerin krallığında Nelly bir kraliçe gibi ilerliyordu. Büyük bir başıboşluğun, korkunç bir çirkinliğin, denetimsiz bir gücün kadınıydı o, fikirleri kavranılamaz bir basitliği ve çirkinliği yansıtmaktaydı.

Nelly, bütün sokağı alabura eden güleç gözleriyle, pek uyanık bir kumral dilber olup çıkmıştı.

Başıboşluğun kadınıydı, bir başlıkla örttüğü açık kumral saçlarından yüksek topuklu muzaffer kumandan potinlerine kadar tepeden tırnağa takıp takıştırıyordu.

Sokağın kızları onun yanında bir hizmetkâr çevresi oluşturmaktaydı. Onunla tezgâhın önünde bir iki kadeh bir şey içmek, küçük manav arabalarının yığılıştığı Lepic sokağını gören küçük barın terasında iki kadeh yuvarlamak bu sefil kızlara büyük onur veriyordu.

Geleceğin boktan fokstrotu gibi her yerde zafer kazanıyordu Nelly. Hiç bir şeyi iplemeden dosdoğru önüne bakarak kaldırım boyunca sokağı geçtiğinde, bir duvarda bir afişin bir parçasının sökülüp yırtılması gibi, sokağın bir bölümünü peşinden sürüklüyordu.

Derme çatma bir kalyon gibi, ıslıkların sessiz anlatımında, baş kış vuruyordu. On dokuz yaşındaydı ama, ona çoktandır Koca Nelly diyorlardı.

Bu büyük zaferler dönemini, arada hemen hemen bir geçiş dönemi olmaksızın, Caulincourt sokağında burjuvalaşma dönemi izledi. Onu bir başka yola döndürmek için bir adamın varlığı yetmişti. Bu yeni yolda, o, iyice beslenmiş bir durumda, güçlü ve tam tamına tıkırında bir makina gibi işliyordu.

Nelly'nin Rabe'ı birazcık sever gibi olduktan sonra seçip katlandığı adam, insan ırkından değildi. O da yaşam denen şeyin içine bir makina uyarsızlığıyla yerleşmişti. Ancak, sokağın patırtıcı ve uysal kızlarının yarattığı hava bir yana, pek yararsız bir makinaydı.

Priapos'la süslü bir belediye çeşmesi gibi, sokağın bir ucunda duruyor, ona buna, küçük, yavru, evlat diye sesleniyordu. Kendi genital süslerine karşı gösterdiği hoşgörülü şefkatin dışında, bir şeyi bir başka şeyle karşılaştırmak ya da bir şeye ad takmak gibi gereksinmeler duymazdı. Ludovic'di Nelly'nin sevgilisinin adı. Nelly de onunla ilgili çok az şey biliyordu. Poteau sokağında doğmuştu, Toul'de ağır topçu olarak askerlik yapmıştı. Gücü kendisine saygı gösterilmesi için yetiyor, başı belaya girmiyor, polise işi pek düşmüyordu.

Ludovic, mahalledeki küçük efendilerin büyük

efendisiydi. Ludovic gibi düşünmek her zaman doğal bir soyluluğa tanıklık eder. Sokak onun kişiliğinde şatafatlı disiplinini gerçekleştirmeye çalışıyor, Nelly bu adamın gizli gücünü, çok iyi ayarlanmış bir alıcının içerdiği sesleri ve fikirleri yayan bir sesyükseltici gibi sağa sola yayıyordu.

Şu ana ilkeye bağlanmamız gerekir: meslekten kaldırım orospusu olan Nelly doğanın bir gücüdür ve bu hikâyede son sözü elbette o söyleyecektir.

Hiç bir sınırlamaya, hiç bir ahlâk kuralına, hiç bir gizemliliğe başeğmeden ruhunu ve bedenini satmaya ayarlanmış bir kadın kökel gizine giremeden kaprislerini kullandığımız elektrik gücüyle karşılaştırılabilecek bir doğa gücüdür.

Nelly'nin bu sokakta bulunması, o sokağa Nelly'nin kişiliği olan bir kişilik kazandırıyordu. Şöyle bir ortada görünmesiyle, altı katlı evleri, karakolda civciv gibi bir araya tıkışmış polisleri, sessiz arabaları, gecede zevk arayan erkekleri, taşradan düşmüş hayalcileri ve sertleşmiş bir damarın ağzında yığılmış yuvarlar gibi otelin giriş odalarında iki sıraya dizilmiş solgun kadın yığınlarını kırıp geçiriyordu.

Dehası, ışığını etkin bir biçimde saçabilmek için, ortaya koyabileceği yetkin kaynakların bilgisini kendisine verecek bir erkek gücünün varlığını bekliyordu.

Koruyucu hayvanını sağlam bir bakır tel yumağıyla sardı ve onu düzensiz çığlıklarla ve yitik güçlerle dolu bir dünyanın gecesinde yalnız kendisinin duyabileceği sesleri yayan tatlı bir bobin haline getirdi.

Ludovic gücüyle doyuruyordu onu, bir akümülatörü dolduran bir doğrultmaç gibi. Genç kadın, isteminin ve imgeleminin lâmbalarını aydınlatacak olan bu aygıtın işleyişini inceliyordu. Baktı ki bu güçte bir makina her yerde iş görebilir, o zaman kesinlikle kurtulduğunu anladı.

Rabe'ı aklına getirdi, belli bir şeye varamadan. Onu Rabe'a bağlayan bağ kırılgan ama kopmaz bir bağdı. Bazı bazı Rabe'ı düşünürdü, bir manzarayı, bir şarkıyı, bir kenti düşünür gibi. Sonra kafasından attı bu düşünceyi, kalkıp bir sigara yaktı.

Bir gün Nelly, Ludovic'den kurtulmaya karar verdi. Geleneksel istihkâm alanında ve epeyce anlattığımız bu tantanalı görünüm içinde o zamanın geleneğine uyarak düelloda bir Korsikalıya öldürttü onu.

ON İKİ

Jean Rabe, Tocal'e bir pazar günü girdi. Askerî yetkililerce yirmi sekiz günlüğüne askerlik yapmaya çağırılmıştı. Tabyaların sonundaki eski bir kışlada kalacaktı. Bu yararsız çağrı onu pek şaşırtmıştı; o sıra Rouen'da Charrettes sokağında bir otelde kalıyordu; burada da Paris'te sürdürdüğü yaşamın, her gün onu biraz daha alçaltan yaşamın biraz değişiğini yaşıyordu.

Genç adam kaderine güvenini tam olarak yitirmişti. Zaman zaman Nelly'yi düşünüyordu, çünkü genç kadın ona kendisine sakınık bir saygıyla yönelme izlenimi veriyordu.

Rabe öğleyin teslim olacaktı. Tahkimli yerlerin karşısındaki gezi yerini örten karda ayaklarını sıkıntıyla sürüyordu. Cebinde meteliği yoktu ve yüzü utançtan kıpkırmızı, eski iş arkadaşlarının en zeki ama en boşlarıyla buluşacağı anı kaygı içinde bekliyordu. Arkadaşların cebi dolu olmalıydı. Lokantada yemek yiyeceklerdi, kentte bir oda kiralayacaklardı.

«Hey Tanrı'm, diye düşündü Rabe, insanı yoksulluğu içinde rahat bırakmıyorlar!»

Öğleyin kışlaya gitti. Yazıcı onu şöyle bir süzdükten sonra bölüğüne gönderdi.

«Hemen giyinebilseydim, diye düşündü Rabe, o zaman herkesin arasında kaynar giderdim. Ama şimdi ce-

bimde bir şey içecek param bile yok, beklemekten başka bir şey yapamam.»

Yatağına uzandı ve piposunu yaktı. Yedekler öbür trenden grup grup indiler: işçiler, memurlar, ağzı kulaklarında birkaç köylü.

Bunlara daha başka gençler de katıldı. Rabe, bunlardan birini, Werthel'i tanıdı. Werthel çok zengin bir kuyumcu ailesinin oğluydu. O da Rabe'ı tanıdı.

— Bak hele bak, Rabe da burda. Beni tanımadın mı?

— Tanımaz olur muyum... E, nasılsın?

— İyiyim, sen?

Werthel, silâh arkadaşının giysilerini şöyle bir gözden geçirdi.

— Gene resim mi yapıyorsun?

— Ben mi? Hayır! dedi Rabe.

Kışlaya ilk gelişinde kendini ressam olarak tanıtmıştı, şimdi hatırlamıyordu bunu.

— Artık resim yapmıyorum, dedi birden alıngan bir sesle, ressamlığı bıraktım, gazetecilik yapıyorum. Çok yolculuk yaptım, yaptığım yolculukları işe yaratmaya bakıyorum.

Öbürü bu sözleri pek dinlemedi. Çünkü Rabe'ın toplumsal durumunu, bir kışla karşılaşmasının gerektirdiği ilginin ötesinde ilgiye değer bulmuyordu.

Kibar bir tiple birlikte uzaklaştı.

Rabe, gene sırtüstü yatarak:

— Vay hıyar vay! dedi.

Ayaklarını esmerleşmiş örtülerin kat kat olup yükselmiş bir yerine dayadı.

Bu defa bir fotoğraf rötüşçusu geldi. Siyah kumaştan bir takım çekmişti. Bu giyinişiyle Afrika subayına benziyordu. Kafasında geniş ve yüksek bir şapka vardı. İri düğümlü kravatı silahşör sakalıyla ve yeni kırkılmış saçlarının gösterişiyle pek güzel uyuşuyordu.

Pişmiş topraktan piposunu çekiştirerek, alaycı bir tavırla:

— Bak işte, Rabe de burada! dedi. Yahu ne yapıyorsun şimdi?

— Büyük bir otomobil mağazasının müdürüyüm, dedi Rabe öfkeyle. Biraz yorgunum, karoseri takılmamış arabada yolculuk yaptım. Şoförümü de o kötü takayla gönderdim. Ya sen?.. Sen gene her zamanki gibi yolsuz musun?

Kara kumaştan takım giyinmiş rötuşçu birdenbire sıçradı, sonra geri geri uzaklaştı.

— Yatağım nerede, çocuklar, yatağım? diyordu uydurma bir üstünlüğü yansıtan bir sesle. Demek ki şimdi yeni askerler eskilere yasaları yazdıracak!

— Ne inek! diye inledi Rabe gözlerini kapayarak. Bir savaşın beni bu beyinsizden kurtaracağını bilsem bir bacağımı vermeye razı olurdum.

Rabe ertesi gün asker giysilerini çekti. Üniforma aşırı sefilliğini ortaya koyan sivil giysilerinden kurtarınca onu, o da düşünce özgürlüğünü kazanmış oldu. O artık bir askerden başka bir şey değildi. Meteliksiz bir asker ama. Saat beşten sonra Toul'ün dar yollarında dolaştı, bu arada akıllara durgunluk verecek kadar genç bir orospuyla tanıştı, orospunun bal rengi saçları vardı. Tepeden tırnağa dövmeli garip bir kızdı bu.

Zemin katta, sokağa bakan odanın kapısı önünde, piposunu tüttürerek kızla konuşuyordu Rabe, kesik kesik sözlerle, kurbağa gibi. Kızın anlattığı basit ve karışık hikâyeleri kulağının arkasıyla dinliyordu. Başını sallıyor, yağlaması yapılan bir motor gibi durgunluk içinde bir saat geçiriyordu.

Gazete okumuyor, kendisini öbür boğulmuşlarla yani arkadaşlarıyla birlikte sürükleyen akıntıya varlığını direnmeden bırakıyordu. Bedeni kendi çevresinde dönüyordu, engellere çarpıyordu, ama suyun akışına takıl-

maktan geri kaldığı olmuyordu. Hiç korkmadığı şaşırtıcı bir şeye doğru görünmeden iniyordu. Çünkü ölümü bir yaşlı köpek esenliğiyle karşılayacak duruma gelmişti.

— Bin frank verselerdi sana, dedi dövmeli kız, ne yapardın?

— Her şeyi, diye karşılık verdi Rabe.

— Neden beni görmeye geliyorsun, diye sordu kız, sana para vermediğime göre?

— Çünkü sen Afrika'ya benziyorsun ve zindana.

— Bribi, dedi kız. Pek yaman konuşuyorsun. Senin tanımadığın bir borazancı, bütün paralarımı iç eden bir borazancı, bana Bribi derdi.

— Hoşça kal öyleyse Bribi, dedi Rabe yerinden doğrularak, ben gidiyorum.

Gece yarısı, kışlada herkes uyurken, önce «toplanma borusu» çaldı, sonra «herkes aşağıya borusu», daha sonra «nöbetçi çavuş» borusu, daha sonra da...

Meslekten iki ses, yarı karanlık koridorlarda, o bildik «herkes ayağa!» çığlığını yayıyordu. Bir çavuş, çılgınca bir buyruk verdi:

— Ambara inin, savaş takımlarını alın!

Rabe, yarı uyur yarı uyanık, makina gibi kalktı, pırtılarını giydi, öbürleriyle birlikte bölüğün ambarına indi. Hava soğuktu, rüzgâr bora halinde geçiyordu kentin üzerinden. Kiremitlerin yuvarlandığı duyuldu. Bu arada bir soba borusu yuvarlandı. Birkaç kişiyi güldürdü bu.

Rabe, çeneleri kırılırcasına esneyerek, ambarcıya kolunu uzattı. Ambarcı ona yeni giysiler, yeni postallar, yeni kemerler, yeni bir çanta, kule gibi yüksek yeni bir şapka verdi.

— Özellikle şapkayı kollayın, dedi erbaş. Yoksa sizi mahkemeye veririm.

Aygır gibi yüklenen insanlar, yüklendiklerini giyinmek üzere odalarına çıkıyorlardı. Yeni çanta kayışları bükülmemekte direndikçe adamlar homurdanıyor, söveyordu. Bir onbaşı, yanan mumlarla sarılmış durumda, yatağının altına yığdığı yiyecekleri dağıtıyordu.

Rabe makina gibi hazırlandı. Arkadaşları da öyle. Rabe'a yardım eden olmadı. O onları sevmiyordu, onlar

da onu.

Piyadelerin borazanları ve topçuların boruları her yandan birbirlerini yanıtlıyorlardı. Uzaklarda, Ecrouves'a doğru, bir alayın müziği duyuldu. Sonra, boğuk bir sesle, *Marseillaise*'i çalmaya başladılar.

Rabe, makinalı tüfek birliğinin arabalarından çıkan o bildik yuvarlanma gürültüsünü duyabilmek için kulak kabarttı.

Bir çavuş, odayı rüzgâr gibi geçti, sırtında çantası, çenesinde şapka kayışı.

— Haydi bakalım, yaylanın biraz, dedi. Herkes aşağıya!

Bölük avluda sıra oldu. İnsanların gölgeleri karda uzadıkça uzuyor, bir fenerin ışığı yere kocaman bir yıldız resmi çiziyordu.

Yüzbaşı, kara kaputuyla, askerlerine doğru ilerledi. Zayıf ve anasının gözü bir adamdı. Yüzünde çabuk geçmiş bir ameliyatın trajik izini taşıyordu. Bir çift sözle çavuşlarını kurtçuk haline getirdi.

Bölüğün arabası canını dişine takarak sarsıldı ve kımıltısız duran ikili sıranın karşısında çakıldı.

— İşte fişekler, yüzbaşım.

Dağıtım büyük bir sessizlik içinde geçti.

— Bu bir sefer alıştırması, dedi Rabe'ın yanındakilerden biri.

Yüzbaşı adama doğru ilerledi:

— Sen orada ne dırdır edip duruyorsun? dedi. Davranışını değiştir arkadaş, anlıyor musun? Ben senin ağzını burnunu kırarım, tamam mı?

— Ama, yüzbaşım, ben bir şey demedim ki.

— Yalan söylüyorsun.

Rabe sustu. Yüzbaşı komut verdi, dörderle yürünecekti. Bölük, ilk hazır olan bölüktü, kentin kapısından uygun adım çıktı, solda, kırların ortasındaki bir düzlükte vaziyet aldı.

O zaman Rabe fişeklerini saran kâğıdı kaldırıp attı ve tüfeğine kurşun sürdü.

Bölük yolun kıyısında durdu. Askerler komutanın «Mola!» buyruğuyla silâhları indirdiler.

Rabe yoluna devam etti, sessiz sessiz, tüfek omuzda.

— Hey, baksana, adam! diye bağırıyordu yüzbaşı.

Yedek asker Rabe, arkasında bir atın karda yumuşak yumuşak yürüdüğünü duydu. Döndü, tüfeğini omuzuna dayadı, tetiğe dokundu. Dipçik çenesine doğru tepti. «Sanki ayak dayıyorum omuzuma» diye düşündü Rabe. Yeniden yüzbaşıya doğrulttu tüfeği, attı ama vuramadı. Yüzbaşı atını birden döndürdü. Çözülüp rahatlamış olan bölüğe doludizgin döndü.

— Yakalayın onu, dedi yüzbaşı.

İki çavuş ilerlediler, Rabe onlara doğru ateş etti. O zaman, erbaş bir başkasının tüfeğini aldı ve ateş etti. Çünkü o sırada bir assubay, tüfeğini bırakmış, kolunu tutuyor ve bağırıyordu: «Vuruldum, vuruldum!»

Rabe'ın kulaklarında bir mermi öttü. Sonra bir mermi daha. Böğrüne sopa vurulur gibi oldu, sonra da koluna. Tüfeğini bıraktı. Kan sol bileğinden eline doğru oluk gibi akıyordu.

Jean Rabe bir iki adım atmayı denedi, diz üstü kara düştü. Yan uzandı o zaman. Kulakları uğulduyordu. Rouen'da küçük köpeğini komşu kadına bırakmıştı, baksın diye; bunu hatırladı birden. Canavar gibi bir umutsuzluk karşı konmaz bir güçle yere vurdu, doldurdu, sarstı onu. Kekeledi: «Küçük köpeğim, zavallı küçük beyaz köpeğim.» O sıra erbaş ona doğru yürüyordu sakına sakına. Rabe onu ölümün sisleri içinde dev gibi gördü.

— Yaralı mı? diye sordu yüzbaşı.

— Yüzbaşım, ölmüş bu.

Atından inen yüzbaşı garip bir biçimde küçülmüş olan bedene doğru eğildi.

— Vay be! Ne kan be! Ne iştir be! İki adam revire götürsün onu... Hepiniz tanıksınız. Ne iştir be!

Öbür bölükler de oraya geldiler. Deli gibi yanan birkaç lâmba, Rabe'm cesedini çevreleyen kapkara topluluğa doğru hızla yaklaşıyordu. Yeraltı hazinelerini bekleyen cüce cinlerin bacaklarında taşınıyordu sanki lâmbalar. Küçücük bacaklarıyla yüzbaşıya doğru koşuyorlardı, var güçleriyle. Yüzbaşı iri adımlarla yürüyerek onları karşılıyordu.

ON ÜÇ

Miami'nin biri zencilerden öbürü beyazlardan kurulu iki cazbandı hemen birbirleri ardından girdiler, makinenin iki kolu gibi sürekli ve uyumlu bir devinimle.

Salonun öbür ucunda, çiftlerin ciddi ciddi dansettiği yerde, heybetli bir merdiven sokağa açılıyordu.

Kadınlar merdivenden gösterişle indiler, iki orkestranın ortak ritmine katıldılar. Orkestraların karamsar havası bu bayram akşamına yetkin bir üstünlükte derin bir anlam kazandırıyordu.

Çiftlerin ortasında, smokin giymiş kırılgan ve incelikli gençler arasında yapılı bir kumral kadın, çemberli kırmızı kısa giysisiyle, eski modaya uygun olarak tepesinde toplanmış saçlarıyla, çalımlı ve hergele bir tavırla, 1919 sonlarının unutulmaz simgesi olan «Sevgilim» fokstrotuna ayak uyduruyordu.

İki orkestranın bitimsiz çabasında çağın havasına kapılmış yüzlerce insanı kapıp çevirerek dönüp duran yaldızlı tekerleğin orta noktasıydı bu kadın.

Bu kadın Nelly'di. Salonda saçı enseden kesik olmayan tek kadındı. O bu dans salonunda, sokağın tanrısal gücü olarak egemendi, kırımdan yakayı sıyırmış insanların en çılgın savurganlıklarıyla zenginleşmiş olan sokağın.

Dans salonunun gizemli kokusu, 1919 yılının koku-

su gibi, yavan ve tatsız kan kokusuydu. Nelly güzeldi; tam bir parisli güzelliği. Büyük bir güç kazanmış olan sokağın kızıydı o. Ağzı sokağa özgü solgun bir ağızdı, sert ve kül rengi gözleri kesin parıltılarını bu dekordan ayrı bir dekorda kazanıyordu.

Sevinç üreten bir fabrikanın yakıcı gürültüsü baskındı bu salonda. İki cazbant da, Nelly'yi, erkek arkadaşını ve aynı bataryayla ısının öbür çiftleri işleten türbinler gibi yavaştan hırıldıyorlardı.

Dans salonu kıpkızıl bir yarada basillerin yaşamı gibi deviniyor, yer değiştiriyordu. Eşsiz bir biçimde akıcı bir şarkı, dans edenlerin ve seyredenlerin bedenlerine tam tamına uymuş olarak, salonun havasını baştan sona zeki bir elektriklenmeyle doyuruyordu. Herkes böylece kendi yaşamını canlandırıyor, iki cazbandın bir almaşık akım gibi her şeye yaydığı güçle doluyordu.

Nelly bir demir kapının çevresine sarılmış gülden bir taç gibiydi. İnsanların şuracıkta yarattığı aydın işi bir görünümde bin yıllık güvercindi o.

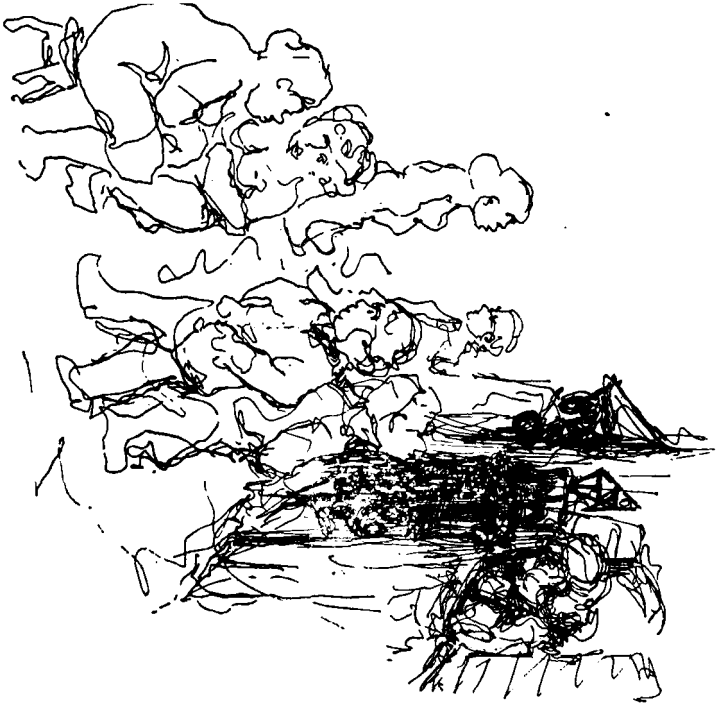
Bir çocuk gibi kolayca öğrendiği bir ingiliz şarkısını alçak sesle söylüyordu dans ederken.

Caz birden durdu. Akım kesilmişti sanki. Nelly tırnaklarını özenle inceleyerek masasına döndü.

Çantasından bir sigara çıkarıp yaktı. Çenesini altın çakmağa doğru uzatmıştı. Gözlerini yarı kapadı, dirseklerini masaya dayadı, ellerini gözlerinin üstünde kenetledi.

Çevresinde, ihtiyarlar kadar hileci genç insanlar, şatafatlı bir sıkıntı içinde bunalıyorlardı.

Onlardan biri anlaşılmaz bir el işareti yaptı, sonsuza kadar uzatılabilecek basitlikte bir el işareti. İçlerinden biri, ölümsüz bir sesle: «Gelecek günler mi? dedi. Ah, görüyorum. Gelecek günler ışıklar içinde!» Nelly her şeyi dağıtan gri gözleriyle baktı ona. Uzun uzun baksaydı, adam sıcak suya düşmüş bir parça şeker gibi

eriyecekti, bütün dekor da onunla birlikte eriyecekti, dekor, iki orkestra, kırmızı renkler, altın sarısı döşeme, beyaz duvarlar, engerek gibi düğüm olmuş dansçılar.

Sabah vakti, sokağın buzlu ve sert havası, sokağın yepyeni göğü, işte, Nelly'nin gözlerindeydi. Nelly biraz domuzuna dirense, sokağın rüzgârı bu sıcak salonu süpürebilirdi.

Nelly sigarasını özenle bastırıp söndürdü. Önünde, buzlu küçük kovada duran şampanya şişesi, onun yüzünü lâmbalara doğru çekip uzattı, bir avusturya topu gibi.

«İşte bir gece daha bitti, diye düşünüyordu Nelly, öbür gecelerime eklenen bir gece. Ama bu gece çevremde her şey yeni: bu adamlar yeni, bu kadmlar bir fırtınadan sonra bir çırpıda doğmuş gibiler, bu müzik yeni, beni yaşatan her şey yeni.»

Elini süsleyen tek yüzüğü hayranlıkla seyretmek için elini döndürdü, döndürdü, döndürdü. Ve düşündü Nelly: «Bunun kadar güçlü olabilecek miyim?»

Belleğinde, gri gözlerinin arkasında, imgeler karın beyaz perdesinde akıp geçtiler.

İşte o fasarya asker, işte adam kesen kasap, işte yeterince sabır gösterememiş olan, onun sunduğu şeylere direnemeyen Alman. İşte tencere karası rengi pardesüsüyle üstü başı dökülen Rabe.

«Hepsi benim bedensel ve ruhsal sağlığım için öldüler» diye düşündü Nelly. Yüksek sesle şöyle dedi: «Elbette!»

Yanındaki adam, o geleceği «gören» adam:

— Neden «elbette» dediniz? dedi.

Nelly yüksek sesle düşündüğünü farketmediği için:

— Sende biraz var galiba, dedi.

Zenci orkestrası filmin devamını buyurdu. Nelly,

imgeleri, masa üstündeki iskambil kâğıtları gibi dizdi bu filmde. Üç eski arkadaşıydı oynayan. Yalnızca Rabe, tek başına, parmağındaki yüzüğe, boynunu çevreleyen inci gerdanlığa geldi takıldı.

1910 yılı acı rüzgârlarının şarkılar söylediği kül rengi sokak Nelly'nin gözlerinde salona girdi. Genç kadın kalktı, vestiyere gitti, tezgâha doğru eğildi, gülümsedi:

— Haydi Ti Bob, gidiyoruz!

Küçük ve yaşlı avköpeği kötüleşen suratını uzattı, arka ayakları üzerinde dikildi, hanımına doğru gerindi. Nelly'nin çılgınca aramaları ve nice güçlükleri göze alarak buldurduğu bu köpek Jean Rabe'ın küçük köpeğiydi.

KAVRAM YAYINLARININ

BİRİNCİ KİTABI

ARİSTOTELES FELSEFESİ

Afşar TİMUÇİN

«Aristoteles yunan felsefesinde yükseliş döneminin doruğu ve son noktasıdır. Aristoteles'cilik insanın kendine ve Evren'e ilk düzenli bakışıdır. Evren'i İnsan kadar, İnsan'ı, Evren kadar önemseyen bu bakış bugünkü tüm bilimlerin temelini oluşturan ilk sorunların pek çoğunu kendinde toplarken yirmi beş yüzyıllık felsefe tarihinin başlıca sorunlarını ortaya koymuştur. Eskiçağ düşüncesi içinde en yetkin düşünce elbette Aristoteles düşüncesidir.»

160 sayfa, 15 lira

KAVRAM YAYINLARI

Roman ve Hikaye Dizisi

15 Lira

REYO Basımevi